

Jaargang 43

Nummer 2

Maart 2012

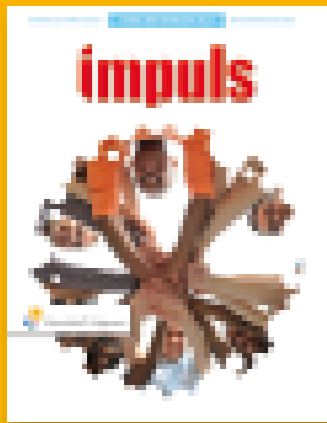
Prijs € 6,50

Docentendag 2012

Maatschappij Politiek

Vakblad voor
Maatschappijleer

De nieuwe Impuls
3de editie vult bovendien
voor M1 en M2
actueel, aansprekend
en betrouwbaar.

impuls

Kies NU
voor een
nieuwe
Impuls!

Vraag nu uw beoordelingsexemplaar aan via
www.impuls.noordhoff.nl

Noordhoff Uitgevers werkt voor de docent

Redactioneel

De Docentendag Maatschappijleer, op 10 februari jongstleden in Den Haag, vult voor een belangrijk deel dit nummer. De dag was weer druk bezocht en dat maakt het wat beter verteerbaar dat sommige scholen hun maatschappijleerdocenten geen toestemming gaven er lessen voor te verzuimen, bang als ze zijn voor de lesurennorm. Laat een schoolmanager dan zelf eens gaan, zou ik zeggen, kan hij zelf ervaren hoe waardevol die dag is.

De thuisblijvers zullen het moeten doen met de verslagen in dit en mogelijk nog een volgend nummer. Over Dick Houtmans prikkelende lezing over *fact free politics* bijvoorbeeld. Dat mag dan terecht voorwerp van kritiek zijn, je moet wel beseffen dat puur *fact based politics* een illusie is. Politiek gaat ook - en behoort ook te gaan - over morele keuzen. De waarden die daarbij in het geding zijn, zijn nu eenmaal geen feiten. En dan, dat er wel eens een dronken *MOE-lander* over straat zwalkt mag dan een feit zijn, of je dat zo erg vindt dat er een politiek probleem van gemaakt moet worden, is een ander verhaal. Overigens komt het me voor dat veel van wat *fact free politics* wordt genoemd, politieke stemmingmakerij is waarbij schaamteloos relevante feiten worden genegeerd of verdraaid.

Ook in deze *Maatschappij & Politiek* een lang artikel over mensenrechteneducatie, met veel praktische adviezen en nog meer verwijzingen naar direct toepasbaar materiaal, dat uw leerlingen enthousiast zullen begroeten.

Hans van der Heijde

Inhoud

Te gast bij Gerdi Verbeet 4
Impressie Docentendag 2012

Maatschappijleer moet problemen anders aanpakken 7
Docentendaglezing door vakdidacticus Margarita Jeliaskova

Beeldvorming door spindoctors 10
Docentendaglezing door wetenschapper en publicist Chris Aalberts

Het belang van fact free politics 12
Docentendaglezing door cultuursocioloog Dick Houtman

Voorbij droge institutiekunde 14
Internationale en Europese politiek in de les

Wat als de positie van het uw stemgedrag zou bepalen? 18
Standpunten politieke partijen in MaatschappijleerStemWijzer

Eén op de vijf docenten loopt het risico van een burn-out 20
Proefschrift over professionele identiteit van docenten

RUBRIEKEN

Grom 17

De werkvloer 24
Integratie

Geknipt 25

Lesmateriaal 26
Politiek

Recensies 27
Maatschappij Onderwijskwaliteit

NVLM 30

Gesignaleerd 31

Te gast bij Gerdi Verbeet

Wolter Blankert

Op 10 februari vond de jaarlijkse Docentendag plaats, georganiseerd door de Nederlandse Vereniging van Leraren Maatschappijleer (NVLM) en ProDemos, Huis voor democratie en rechtsstaat. De opzet volgde het patroon van de afgelopen jaren, met presentaties en workshops over aansprekende onderwerpen. Uitzonderlijk was de locatie: de plenaire zaal van de Tweede Kamer.

Kamervoorzitter Gerdi Verbeet staat niet bekend om haar loze beloften en zij deed haar aanbod van vorig jaar dan ook gestand om gastvrijheid aan de Docentendag 2012 te verlenen. Een

uitzonderlijk aanbod, want hoogst zelden wordt het Kamergebouw voor iets anders gebruikt dan waarvoor het is bedoeld. De Kamervoorzitter speelde zelfs hoog spel, want een aanvraag voor een speeddebat op deze dag had haar in een lastig parket kunnen brengen. Dat onderstreept het belang dat zij hecht aan docenten Maatschappijleer als vaandeldragers van de politieke bewustwording.

Huis van Maatschappijleer

Zoals een uitstekend gastvrouw betaamt, stelde zij haar hele *huis* open aan de bezoekers, inclusief de centrale hal of atrium, waarin de traditionele leermiddelenmarkt probleemloos doorgang kon vinden. Voor de standhouders kleefde aan deze bijzondere locatie wel het ongerief dat ze uitzonderlijk vroeg uit de veren moesten om hun uit te stallen leermiddelen tijdig door de veiligheidscontrole te loodsen. Die strenge veiligheidsmaatregelen golden ook voor de gewone bezoekers, maar die hadden er nauwelijks last van. Als zij hun wekker vroeg hadden afgesteld, was dat hun eigen keuze, omdat de organisatie de mogelijkheid bood al de avond ervoor te arriveren om een boeiend programma in het gebouw van het vorig jaar opgerichte ProDemos te volgen. Deze locatie tegenover het Binnenhof, volledig educatief ingericht voor de dagelijkse ontvangst

van groepen leerlingen, bleek zich daarvoor uitstekend te lenen. Het is een passende plaats, want dit *Huis voor democratie en rechtsstaat* kan tevens als *Huis van Maatschappijleer* worden beschouwd.

Erkenning

Hans Teunissen, voorzitter van de NVLM, opende de eigenlijke Docentendag vanaf het spreekgestoelte van de Tweede Kamer. Die bijzondere plek deed hij eer aan, met welsprekendheid en overtuigingskracht; 'Wij, de docenten Maatschappijleer, brengen politiek bewustzijn bij aan onze leerlingen en leveren zo onze bijdrage aan de opkomst van de nieuwe generaties parlementariërs. Het vak staat er goed voor en krijgt in toenemende mate erkenning, zoals onder meer blijkt uit een onlangs aangenomen Kamermotie'. Gerdi Verbeet toonde zich daarna een ontspannen gastvrouw, die vol trots haar inrichting toonde aan de vierhonderd gasten, verspreid over de plenaire zaal en de publieke tribune. Zo wees ze glimlachend op het recent in haar kathedraal uitgebeitelde Nederlandse wapen, als uitvloeisel van een PVV-motie om de nationale symbolen in het gebouw van de Tweede Kamer meer zichtbaar te maken. Als een ervaren lerares (zij heeft jaren Nederlands gegeven) nam zij daarna

Kamervoorzitter Gerdi Verbeet stelde haar huis open voor maatschappijleerdocenten (foto: Lizzy Kalisvaart)

de tijd om de vele vragen vanuit de zaal geduldig te beantwoorden, zonder één ontwijkend antwoord. Aan dikdoenerij doet ze niet, als het aan haar zou liggen, blijft ze het liefst de rest van haar leven Kamervoorzitter: 'gewoon een heerlijk beroep'. Ze benadrukte desgevraagd dat ze als voorzitter die het debat in goede

banen moet leiden niet over macht beschikt, maar hoopte in de afgelopen ruim vijf jaar wel het nodige gezag te hebben opgebouwd.

Docters van Leeuwen

Voor het inhoudelijk verhaal hadden de organisatoren de keuze laten vallen op Arthur Docters van Leeu-

wen, die zijn sporen in het publieke domein ruimschoots heeft verdiend. Met een mengsel van verwondering en bewondering citeerde hij uit het brede aanbod van het nieuwe vak Maatschappijwetenschappen, met zijn zeven domeinen en vele subthema's. Maar zelfs als docenten erin zouden slagen dat allemaal aan hun leerlingen

Zij was er...

Marleen Stein, ROC Midden-Nederland

'Een goede formule om de Docentendag met een avondprogramma ervoor uit te breiden. Zo kunnen er meer invalshoeken aan bod komen. Dat vind ik de belangrijkste reden om naar zo'n studiedag te gaan: je hoort heel verschillende opinies, zowel van inleiders als van collega's. Juist als je op een ROC werkt, heb je daar behoefte aan. Mijn instelling heeft dan ook alle medewerking verleend. Om de burger-schapscompetenties goed vorm te geven is het belangrijk je breed te oriënteren.'

Avondprogramma met een spindoctor en een mediaman

Ruimeenkwartvandedeelnemerswoondehetavondprogramma bijenmaakgebruikvanhethotelarrangement,waarbijdeschool veelaldekostenvergoedde.Vanuitdegroepdeelnemersdiehethoteluiteigenzakmoestbetalen,kwamdesuggestieindetoekomst toteenallinclusiveseminarbedragtekomenomvergoedingvanuit het nascholingbudget zeker te stellen.

Beide sprekers op deze avond waren het er over eens dat de media terecht de eretitel *vierde macht* van de ambtenarij hebben overgenomen. De eerste spreker, Kay van de Linden, de spindoctor die veel heeft bijgedragen aan het succes van Pim Fortuyn, stelde dat de inhoud van de huidige politiek uit gebakken lucht bestaat en nuanceerde dat niet na gesputter uit de zaal. Geen van de huidige partijen kan worden betrapd op diepliggende uitgangspunten en een gevolg van deze beginselloosheid is dat de *poppetjes* met de daarbij behorende beeldvorming centraal komen te staan. Het is de taak van de spindoctor zijn *klant* zo aansprekend mogelijk voor het voetlicht te brengen, met name in de media: 'De beste spindoctor van Nederland is Jack de Vries die het gelukt is een slecht product als Jan Peter Balkenende tot een verkoopsucces te maken'. 'Maar', zo stelde

Van de Linden verder, 'als je de media tegen je hebt, wordt het heel lastig daar tegenop te boksen. Het *NOS Journaal* is zeer beeld bepalend, terwijl *De Telegraaf* evenmin moet worden onderschat.'

Kees Boonman, de even veelzijdige als ervaren mediaman, kon dat laatste alleen maar bevestigen. Er is steeds meer sprake van *medialogica*, waarbij veel politiek initiatief bij de media ligt, soms bij *De Telegraaf* of een andere krant, soms bij een televisierubriek. Die stelt een of andere misstand aan de orde, waarop Kamervragen en -moties volgen, soms zelfs bekroond met wetgeving. Het vragenuurtje (aan het kabinet) door de Tweede Kamer op dinsdag vormt een dieptepunt van de parlementaire democratie, met uitsluitend vragen over ditjes en datjes uit de media van de afgelopen week. Een docent bracht daar tegenin dat dit vragenuurtje wel ideaal is voor een schoolbezoek, juist vanwege die herkenbaarheid. Sociale netwerken gaan een steeds belangrijker rol bij die *medialogica* spelen, iemand tuitert of blogt het een of ander, waarop een nationale hype kan volgen. Als nieuwsbron lijkt hun invloed overigens al weer tennende door de toenemende onbetrouwbaarheid van deze nieuwe media. Op vragen vanuit de zaal erkende Boonman dat onderzoeksjournalistiek niet de sterkste kant van de Nederlandse media vormt, voornamelijk als gevolg van geldgebrek.

over te brengen, dan kan er nog niet van een afgeronde 'maatschappijleer' worden gesproken. Daarvoor zit de maatschappij te ingewikkeld in elkaar. Om daar toch enige greep op te krijgen is volgens Docters van Leeuwen het aloude onderscheid van Ferdinand Tönnies (een van grondleggers van

de sociologie) in *Gemeinschaft* en *Gesellschaft* nog altijd verhelderend. Net als de sprekers de avond ervoor wees hij op het toenemend belang van de beeldvorming in de politiek. Media spelen daarbij lang niet altijd een positieve rol. Bij politici lijken pakkende slogans, bij de media pakkende beelden, soms belangrijker dan feiten. Sociale cohesie, met het voorkomen van uitsluiting van bepaalde groepen, zou een belangrijk doel van de politiek moeten zijn, maar het primaat van de beeldvorming staat dat nogal eens in de weg. Dat wordt nog versterkt door de *afgoderij van het eigen ik*, waarbij steeds meer mensen zich steeds minder laten zeggen en bindingen zo veel mogelijk uit de weg worden gegaan. Aan het tegengaan van dergelijke negatieve tendensen in de politiek kunnen leraren Maatschappijleer hun steentje bijdragen, met als eerste stap uitsluiting in de klas te onderkennen en te bestrijden.

Conclusie

Het middagedeelte stond in het teken van presentaties en workshops in kleinere groepen, deels in het Tweede Kamergebouw, deels in het gebouw van ProDemos. In deze *Maatschappij & Politiek* en, mogelijk volgende nummers, zult u daarover bijdragen tegenkomen. De organisatoren, de NVLM en ProDemos, kunnen met trots terugzien op een vlekkeloos verlopen dag op een tot de verbeelding sprekende plaats. Of met die plaats een traditie kan worden gevestigd, valt nog te bezien, maar het valt allicht te proberen. Deze Docentendag onderstreepte nog eens dat Maatschappijleer algemeen wordt erkend als het vak dat bij uitstek bijdraagt aan de politieke bewustwording van jongeren. Daarmee heeft ons vak zich een sterke positie verworven, volkomen terecht natuurlijk. ◀

Jan van der Linden,
Maurick College te Vught

'Altijd interessant, er is altijd minstens één lezing die je echt interesseert. Onze school is een Elos-school, dat wil zeggen dat de school zich profileert als een internationaal georiënteerde school, met een uitgebreid Europees netwerk. Dat heeft ook zijn weerslag op de manier waarop ik mijn vak aanbied, met veel aandacht voor de invloed van de Europese Unie. De wereld houdt echter niet op bij Europa, ook daarvan probeer ik mijn leerlingen te doordringen.'

(advertenties)

CIVITAS (2e herziene uitgave)
Eenleesboek + Opgevensbundels HAVO en VWO

Civitas
Dijksterhuis, De Jonge,
Kroeger & Philippaers

Vaak jarelange ervaring hebben de auteurs er voor gezien om niet alleen met de leer in te vallen, maar eerst de tijd te nemen om met een opbouw van het vak te beginnen. Je gaat eerst voor de deuren van de wereld op en vervolgens op andere vakkeuzes en dit levert de opbouw van de vakkeuzes op. Op deze manier heb je langzaam maar zeker een maatschappijleer ontwikkeld dat aansluit op de leerdoelen.

Het boek begint met het deel Opbouw. Daarna worden de fundamentele van het begrip maatschappijleer geleerd met behulp van een tweedeband. Als je die tweede band leest, kun je een beeld krijgen van de politieke partijen en overheid in de wereld zijn om maatschappijleer problemen aan te pakken.

In het tweede deel, de Opbouw, maak je kennis met de vier domeinen van het vak maatschappijleer. Dit zijn de vier domeinen: de wet, de politiek, de maatschappij en de cultuur. Het is belangrijk om te weten dat de vier domeinen niet los van elkaar te zien zijn, maar dat ze met elkaar samenhangen.

ISBN 9789041300000
ISBN 9789041300017
ISBN 9789041300024

www.garant-uitgevers.nl

Van Thomas Jefferson tot Pim Fortuyn
Balans van Democratie

Van Thomas Jefferson tot Pim Fortuyn
Balans van Democratie

Meindert Pauw

Meindert Pauw volgt in deze 'geloofwaardige analyse van twee enorme democratieleiders' (Piet de Rooy) de ontwikkeling van de democratie aan de hand van de 3 democratische revoluties van het einde van de 18e tot in het begin van de 20e eeuw: de Amerikaanse Revolutie, de Franse Revolutie en de Revolutie in Rusland.

In deze herziene editie wordt bij de opvattingen van een twintigste eeuwse politiek filosoof uit die periode over hoe een democratische samenleving eruit moet zien en wie daarbij verantwoordelijk zijn.

De twee meest bekende met de originele teksten, die voor een beter begrip in een modern politiek context zijn geplaatst. In het nieuwe hoofdstuk 3 wordt bij het populisme (alibi of verantwoordelijkheid van democratische bewegingen) aandacht op het maatschappijleer.

In het laatste hoofdstuk, de Opbouw, wordt Pauwans de achtergrond van democratie- opvattingen van een aantal politieke verantwoordelijken die in het midden van de twintigste eeuw een rol hebben gespeeld. In dit laatste hoofdstuk gaat Pauwans ook in op de vraag die de democratie in de huidige West-Europese samenleving moet krijgen.

ISBN 9789041300000 - 10e 20

www.spain.be.nl

Docentendaglezing door vakdidacticus Margarita Jeliaskova

Maatschappijleer moet problemen anders aanpakken

Coen Gelinck

Margarita Jeliaskova, vakdidacticus Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen aan de Universiteit Twente, begon haar lezing op de Docentendag met een kritisch oordeel over de huidige lesmethoden. In haar ogen halen de auteurs van deze boeken onderzoeksvaardigheden en informatievaardigheden door elkaar. Ook wordt vaak van leerlingen gevraagd drie oplossingen voor een probleem te bedenken, zonder dat zij eerst leren goed naar het probleem kijken. Een ander fundamenteel kritiekpunt van Jeliaskova is het rommelige gebruik van de begrippen *maatschappelijk* en *politiek probleem*.

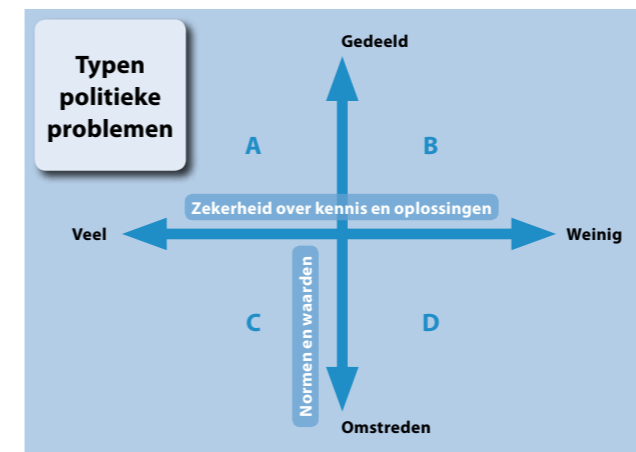
Een interessant effect van de inleiding van Margarita Jeliaskova was dat de terminologie en typologie die zij in haar lezing introduceerde ook op kritische reacties van de aanwezige docenten konden rekenen. Eén van de docenten vond het onderscheid tussen een maatschappelijk en politiek probleem zo helder als glas, een andere docent vroeg zich af waarom Jeliaskova zo iets als het onderhoud van snelwegen überhaupt als een probleem definieerde: 'Dat we wegen moeten onderhouden is immers onomstreden en we weten ook hoe het

moet. Wat is dan het probleem?'. Precies die vraag moeten leerlingen volgens Jeliaskova altijd stellen, voordat ze met het vinden van oplossingen aan de slag gaan. Docenten stimuleren de leerlingen nu om oplossingsgericht te denken, terwijl dat schadelijk kan zijn als niet eerst goed naar het probleem wordt gekeken. In de lesmethoden staan kant-en-klare problemen, terwijl leerlingen gevoelig moet worden gemaakt voor probleemvinding: wie bepaalt dat iets een probleem is en wie heeft de macht om dat probleem op de

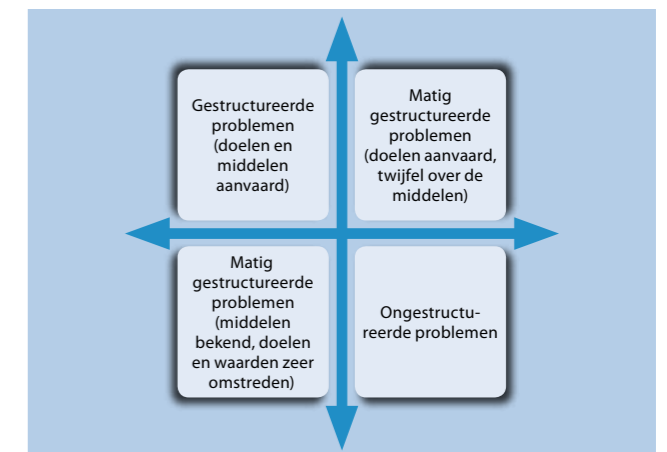
politieke agenda te krijgen? Problemen kunnen immers alleen worden opgelost als ze worden erkend en er zijn ook problemen die nooit op de politieke agenda terechtkomen.

Probleem

Jeliaskova definieert een probleem als een kloof tussen wat *is* en wat *wenselijk is*. Tegelijkertijd houdt een probleem ook altijd in dat een groep mensen van een andere groep mensen verwacht dat ze iets doen om het probleem op te lossen. Een probleem is dus niet

Figuur 1

Figuur 2

NVLM

Doe nu mee en win!

Schrijf jij jouw sector- of profielwerkstuk bij maatschappijleer of maatschappijwetenschappen?

maak kans op een mooie prijs en een diner in de Euromast met een bekende Nederlander!

Hoe kun je meedoen?

Mail je werkstuk samen met een ingevuld deelnameformulier voor **7 april 2012** naar werkstuk@nvlm.nl
deelnameformulieren vind je op www.nvlm.nl

Meer weten? Kijk op www.nvlm.nl/wedstrijd of vraag je docent maatschappijleer of maatschappijwetenschappen.

Universiteit Utrecht

Hogeschool van Amsterdam

alleen technisch te definiëren, maar wordt ook bepaald door de normen en waarden van de groep die het probleem onderkent.

Op basis van bovenstaande definitie onderscheid Jeliaskova vier typen politieke problemen. Deze typen geeft ze weer in een assenstelsel (zie figuur 1 en 2 op de vorige pagina).

Elk probleem past in één van de vier kwadranten, maar kan ook tussen de kwadranten verschuiven. In welk kwadrant een probleem wordt geplaatst, heeft grote gevolgen voor de manier waarop men het probleem te lijf moet gaan. Een probleem dat zich in kwadrant A bevindt moeten leerlingen niet met onderzoeksvaardigheden aanpakken. Een dergelijk probleem, bijvoorbeeld het onderhoud van wegen (zie figuur 3), is eenvoudig op te lossen. Daar is alleen een plan of ontwerp voor nodig (figuur 4). Docenten moeten leerlingen dan niet vragen een hypothese op te stellen en deelvragen te bedenken. Dat heeft ook geen zin bij een probleem zoals abortus, dat door Jeliaskova in kwadrant C wordt geplaatst. Over abortus is alle technische informatie bekend, leerlingen hoeven niet te worden gevraagd hier onderzoek naar te doen. Bij een probleem in dit kwadrant is een oplossing niet te vinden door onderzoek te doen, maar door een dialoog te voeren die tot een compromis tussen tegengestelde normen en waarden kan leiden. Natuurlijk hangt de plaatsing van een probleem in dit assenstelsel af van de context waarbinnen het speelt. Het onderhoud van wegen kan in ontwikkelingslanden een probleem zijn dat in

kwadrant B thuishoort. Een mobiliteitsvraagstuk dat een eenvoudige oplossing kent door de Nederlandse Spoorwegen treinen te laten rijden, bevindt zich in kwadrant A, maar kan door de opsplitsing van het spoorbedrijf in combinatie met winterse buien alsnog in kwadrant C of D terechtkomen. Volgens Jeliaskova zijn alleen problemen in de bovenste twee kwadranten oplosbaar, en moet bij problemen in de onderste twee kwadranten eerst veel voorwerk worden gedaan om die problemen boven de X-as te krijgen.

Politiek

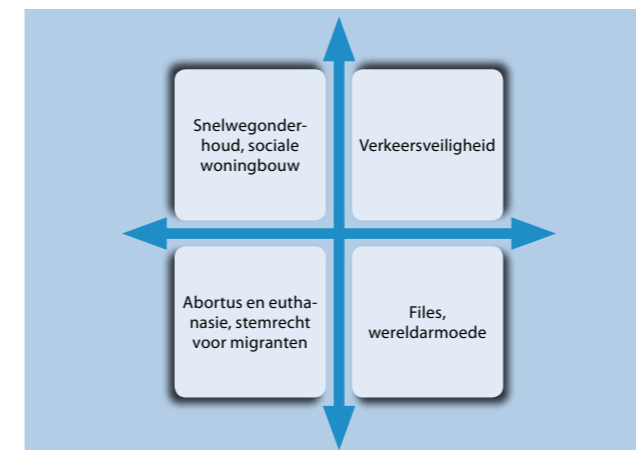
De indeling in kwadranten is ook bruikbaar om het politieke spel beter te begrijpen. Soms is de opvatting van een bepaalde groep zo dominant dat een probleem van kwadrant C naar kwadrant A verhuist. Politici kunnen zich hierin echter ook vergissen. Ze gaan op zoek naar een technische oplossing voor een probleem, terwijl er grote onenigheid bestaat over de normen en waarden die bij dat probleem een rol spelen. In de uitvoeringsfase kunnen die tegenstrijdige normen en waarden dan opnieuw een rol gaan spelen. Zo kan een kerncentrale een technische oplossing zijn voor een dreigend tekort aan energie, terwijl er ook mensen zullen zijn die dat energietekort aan een materialistische en verkwistende levenswijze wijten. Een blokkade van de kerncentrale kan voor hen een manier zijn om hun visie op het probleem onder de aandacht te krijgen.

Aan docenten Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen de opdracht om hun leerlingen voor

Foto: Lizzy Kalisvaart

dergelijke vergissingen te behoeven. Leerlingen moeten niet direct met onderzoeksvragen aan het werk worden gezet, maar eerst naar het type probleem leren kijken. Dat maakt het probleem niet eenvoudiger op te lossen, maar het bevordert wel dat leerlingen het met de juiste instrumenten aanpakken. ◀

Figuur 3

Figuur 4

Ben Huisman,
Joke Smit Vavo te Amsterdam

'Ik volg alleen het avondprogramma, want morgen geef ik gewoon les. Mijn stagiair neemt morgen de honneurs waar; voor haar heel interessant. Mijn school doet niet moeilijk, maar ik wil zelf die lessen niet missen. Binnen de volwasseneneducatie heb je al zo weinig uren en geen leerling zal je dankbaar zijn voor lesuitval. Binnen de basiseducatie gaat het om de eerste beginselen van de rechtsstaat, maar die zijn belangrijk genoeg. In de grijze oudheid heb ik nog in het bestuur van de NVLM gezeten, waarbij ik me inzette om tot een zinvol programma voor het beroepsonderwijs te komen.'

**Karen Loovers en
Matthijs van Waveren,**
Dollard College te Winschoten

'Onze school heeft volledig meegewerkt en vergoedt de kosten vanuit het nascholingsbudget. Net als wij hecht de school veel belang aan professionalisering, waaraan dit soort bijeenkomsten zeker een bijdrage levert. Deze dagen zijn altijd heel inspirerend door de verschillende visies waarmee je wordt geconfronteerd. Het is belangrijk dat je leerlingen wijst op de rol die de beeldvorming speelt, waarbij mensen soms volledig onverdiend kapot worden gemaakt. Het is goed om met leerlingen aandacht te besteden aan het kraken van politici, maar ook aan het maken ervan. Om politiek *gebakken lucht* te noemen, zoals Kay van de Linden doet, dat gaat ons te ver; daar kun je niets mee in de les, hooguit als stelling om te ontzenuwen.'

Docentendaglesing door wetenschapper en
publicist Chris Aalberts

Beeldvorming door spindoctors

Benjamin Meijer

Wat is een spindoctor nu precies, en wat is de rol van de spindoctor in de Nederlandse politiek? Dit zijn de vragen die Chris Aalberts probeerde te beantwoorden tijdens zijn docentendaglesing. Aalberts is onderzoeker en docent aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam en tevens medeauteur van het boek *U draait en u bent niet eerlijk*.

De vraag wat een spindoctor is kan snel worden beantwoord: een politieke communicatieadviseur. Het is geen beroep op zich, maar meer een rol die iemand die bij het politieke proces is betrokken zich kan aanmeten. Zo kunnen volksvertegenwoordigers, bestuurders, fractiemedewerkers en voorlichters deze rol op zich nemen. De belangrijkste taak van een spindoctor is om journalistieke berichtgeving te beïnvloeden en daarmee een *juiste* beeldvorming onder kiezers te bewerkstelligen. Aalberts: 'Een spindoctor is diegene die op moderne wijze de media manipuleert en de berichtgeving zo effectief mogelijk naar zijn hand weet te zetten.'

Spindoctoring

Het fenomeen spindoctor is overgewaaid uit de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk, waarbij voor beide landen geldt dat de manier van *spindoctoring* specifieke kenmerken heeft. Zo zijn er in de Verenigde Staten uiteraard veel meer gekozen functionarissen. Er zijn meer en vaker verkiezingen en de campagnes zijn bovendien

veel harder. Een goed voorbeeld is de zogenaamde *Swiftboat*-campagne. Tijdens de presidentsverkiezingen van 2004 verscheen opeens een serie reclames die het zorgvuldig opgebouwde Vietnam-veteranenimago van de Democratische kandidaat John Kerry probeerde kapot te maken met behulp van negatieve getuigenissen van zijn voormalige legerkameraden. Zowel

*Spindoctor Kay van de Linden
(zie ook pagina 5)*

*Leermiddelenmarkt in het atrium
(foto: Lizzy Kalisvaart)*

het opbouwen van dat imago door de Democraten als het genadeloos afbreken ervan door de Republikeinen zijn voorbeelden van *spindoctoring*. Daarbij is het belangrijk om op te merken dat de tegenkandidaat van Kerry, George W. Bush, de *Swiftboat*-campagne nooit expliciet heeft gesteund. Wanneer *spindoctoring* wordt opgemerkt dan werkt het namelijk niet meer. Bij *spindoctoring* bestaat het arsenaal van tactieken uit beeldvormen. Daarbij kan worden gedacht aan Rita Verdonk op de BouwRAI, tussen goedgeklede ondernemers, *framen* (een hoofddoekje dat een 'kopvod' wordt genoemd), liegen (wie verdenkt politici er niet van?) en lekken (zoals de gelekte miljoenennota's). Dit alles om het doel (de juiste beeldvorming) te bereiken.

Maatschappijleer

Wat is nu de relevantie voor het vak Maatschappijleer? Uit de discussie tijdens de lezing van Aalberts bleek dat de inhoud van de lesstof op dit punt nogal kan afwijken van de cynische werkelijkheid. Docenten vertellen onze leerlingen keurig over journalistiek

die in een democratie van censuur is gevrijwaard, maar ondertussen is de situatie in Den Haag weerbarstiger. Het is goed om te realiseren dat in een representatieve democratie, zeker een met proportionele vertegenwoordiging zoals de Nederlandse, direct contact tussen de kiezer en de gekozen minimaal is. Daarnaast is sprake van een snel toegenomen aantal journalistieke informatiebronnen. Dat maakt de massamedia, met al hun *spindoctoring* die er in voorkomt, dus vanzelfsprekend onmisbaar. Het bespreken van *spindoctoring* past bij het leerlingen leren begrijpen van het journalistieke en het politieke proces. *Spindoctoring* is een dankbaar onderwerp om kritisch denken over deze domeinen te stimuleren. Want wie zegt immers wat, waarover, wanneer, waar en waarom? ◀

Benjamin Meijer is docent Maatschappijleer op het Revisy Lyceum in Doorn.

Peter Salden,
Fons Vitae te Amsterdam

Confronterend lesgeven is mijn lust en mijn leven, dat zal ik echt missen als ik volgend jaar met pensioen ben. Met vervroegd pensioen gaan, voor je vijftenzestigste stoppen, heb ik nooit overwogen. De leerlingen pampere, daar houd ik niet van, daarmee doe je ze tekort. Ik laat ze ook niet groepjes werken, zelden tenminste. Ik blijf graag zelf het middelpunt in de les, daarvoor ben je leraar. Op dat punt ben ik misschien niet met mijn tijd meegegaan, maar van de elektronische mogelijkheden maak ik volop gebruik. Een *smartboard* in de klas vind ik echt fantastisch. Filmpjes, afbeeldingen en grafieken over vrijwel alle onderwerpen kun je zo laten zien, alleen dat wat je echt nodig hebt. Je kunt ook heel eenvoudig verschillende visies tegenover elkaar zetten. Het is belangrijk dat je leerlingen *de andere kant van het gelijk* laat zien, dat ze daar oog voor krijgen, dat ze het doorhebben als er met twee maten wordt gemeten. Met je eigen politieke opvatting hebben ze totaal niets te maken, die horen ze niet te kennen. Vanzelfsprekend moet je je daarom nooit tot één invalshoek beperken. Ik vond het goed dat Docters van Leeuwen *uitsluiting* aan de kaak stelde. Op school moet je daar waakzaam voor zijn en je moet leerlingen duidelijk maken dat het een wezenlijk probleem in de maatschappij vormt. Ik heb tientallen docentendagen achter de rug. Ik ga er nog altijd met veel plezier heen en steek er nog altijd wel wat op. Deze locatie vormt voor mij wel een bekroning.'

Neeltje Sep,
Zoomvliet College te Roosendaal

'Buitenstaanders onderschatten de rol van Maatschappijleer binnen het middelbaar beroepsonderwijs nogal eens. De naam van het vak komt er dan ook niet voor, maar aan de burgerschapscompetenties kan ik twee jaar lang twee uur per week besteden, uitgaande van vier dimensies. Wat je kwijt kunt, hangt natuurlijk af van het type opleiding. Wij herbergen een breed scala van opleidingen waarop je de lesstof steeds moet afstemmen. Juist omdat je zelf vorm aan die inhoud moet geven, zijn dit soort dagen van belang. Je doet er altijd wel ideeën op. Ik ben begonnen als journalist en later naar Maatschappijleer overgestapt. Dat bevat me heel goed.'

Het belang van fact free politics

Hessel Nieuwelink

Een van de kritieken op populistische partijen als de PVV is dat zij *fact free politics* zouden bedrijven. Dat dat een probleem is, moge duidelijk zijn. Politici moeten zich immers met *de feiten* bezighouden en zich daar ook op baseren. Zij moeten aan *fact based politics* doen. In zijn docentendaglesing stelt Dick Houtman, hoogleraar Cultuursociologie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, dit ter discussie. Het door de critici voorgestelde *fact based politics* is zeker even problematisch.

Dick Houtman spreekt over belang van free politics (foto: Lizzy Kalisvaart)

partij te stemmen, bij de laatste Tweede Kamerverkiezingen helemaal niet zo hoog ligt als vaak wordt verondersteld. Nog geen kwart van de kiezers zegt vooral op personen te stemmen. Verder zou slechts een kleine 10 procent van de kiezers op diezelfde kandidaat hebben gestemd als deze voor een andere partij op de lijst zou staan. Kortom, de meeste mensen lijken toch vooral op een partij te stemmen. Dit gegeven is belangrijk omdat nogal wat mensen in de politiek veronderstellen dat mensen vooral op een persoon stemmen. Op basis van deze veronderstelling wilde voormalig D66-minister van Bestuurlijke vernieuwing, Thom de Graaf, de manier waarop volksvertegenwoordigers werden gekozen wijzigen. In een samenleving waar een sterke band bestaat tussen kiezer en gekozene, komt een meervoudig districtenstelsel beter tot zijn recht, was zijn gedachte. Met andere woorden: de minister wilde een fundamentele wijziging binnen de Nederlandse parlementaire democratie doorvoeren zonder dat er fundering voor zijn veronderstellingen was! Hier zou een grotere rol voor *fact based politics* toch wel op zijn plek zijn? Misschien moet het dan wel *fact based debate* worden genoemd? ◀

Hij was er...

Bashir Azizi,
Lyceum Schöndeln te Roermond

'Nog niet zo lang geleden gaf ik Scheikunde en Biologie (havo-vwo), maar toen de school me vroeg het nieuwe vak Maatschappijwetenschappen vorm te gaan geven, ben ik daar graag op ingesprongen. Hoewel ik van mijn vakken hield, ben ik toch het meest geïnteresseerd in menselijke processen. Daardoor behoor ik tot de eerste lichter die het masterprogramma Maatschappijwetenschappen heeft voltooid bij Hogeschool Fontys. Daarna heb ik nog een master Filosofie gedaan met een 'Plasterkeurs', uit pure interesse en als ondergrond. Ik probeer aan mijn leerlingen over te brengen dat het niet gaat om uiterlijkheden, maar om de diepere processen. Ons vak vat ik breed op, je moet altijd blijven graven naar dieperliggende oorzaken, met verschillende mogelijkheden. Je moet je ook niet tot Nederland beperken, maar daar steeds de Europese instellingen bij betrekken; die maken deel uit van onze politieke besluitvorming. De lezing van de heer Docters van Leeuwen bood de verdieping die ik zoek op een dag als deze. Daarnaast is de locatie natuurlijk fantastisch.'

Om de kritiek van Dick Houtman op *fact free politics* te begrijpen moet naar de aard van zowel politiek als wetenschap worden gekeken. Bij politiek gaat het in essentie om de formulering van een visie op het goede leven en de wegen die daar naartoe zouden leiden. Het betreft dus afwegingen tussen bepaalde waarden. Hoewel feiten een rol bij een afwegingsproces kunnen spelen, zal het uiteindelijk altijd om een moreel afweging gaan.

Waarheid

Houtman geeft aan dat de sociale wetenschap wel aan waarheidsvinding kan doen, maar dat betreft dan altijd een gedeeltelijke waarheid. De kennis die de sociale wetenschap genereert, zal nooit een precieze afspiegeling van de sociale werkelijkheid zijn. Daarmee is de sociale wetenschap nooit objectief. De onderzoeker die aantoont dat werklozen bij lage uitkeringen worden geprikkeld om te gaan werken, heeft evenveel gelijk als de onderzoeker die aantoont dat er sprake is van meer sociale uitsluiting wanneer uitkeringen worden verlaagd. Een politicus die zich afvraagt

of de uitkeringen moeten worden verlaagd, kan op basis van onderzoek alleen niet besluiten de uitkeringen te verhogen of verlagen. De cijfers spreken duidelijk niet voor zich. De politicus moet bepalen wat hij belangrijk vindt en moet dus een moreel oordeel vellen. *Fact based politics* is hier dus geen uitweg voor 'betere politiek'. Overigens stelt Houtman niet dat er in Den Haag helemaal geen rol moet zijn voor feiten en wetenschap. Beleidsmakers kunnen namelijk kijken welke middelen volgens sociaalwetenschappelijk onderzoek succesvol zijn om bepaalde doelen te bereiken. Nadat de politieke waardenafweging heeft plaatsgehad, kunnen beleidsmakers kijken welke middelen deze doelen op een zo efficiënt mogelijk wijze bereiken.

Tanend gezag

Houtman ziet de roep om *fact based politics* als een belangrijke oorzaak van het veronderstelde, tanende gezag van de wetenschap. Het wordt volgens Houtman steeds gebruikelijker dat wetenschappers aan beleidsonderzoek doen. Zij krijgen een concrete opdracht

om uit te zoeken wat een goede oplossing voor probleem X of Y is. De probleefdefinitie staat van te voren echter vast waarmee de wetenschapper alleen nog maar dient om het beleid te legitimeren. Onwelgevallige conclusies hoeven vervolgens ook niet te worden geaccepteerd omdat er altijd wel weer andere wetenschappers zijn die de conclusies in twijfel trekken.

Mensen stemmen toch vooral op een partij

Ook de belangrijker wordende opdracht om wetenschap te populariseren heeft het aanzien van de wetenschap geen goed gedaan. Een van de manieren om wetenschap te populariseren is door aan te schuiven bij *De Wereld Draait Door* of *Pauw en Witteman*. Omdat televisie saai schijnt te zijn als iemand niet wordt tegengesproken, wordt voor iedere deskundige ook iemand uitgenodigd die het tegenovergestelde beweerd. Op televisie zien de kijkers vervolgens twee deskundigen (gelijken?) die het oneens

zijn. Volgens Houtman leidt dit er mede toe dat mensen dan gaan denken dat 'die wetenschappers het allemaal zelf ook niet weten. Waarom zou ik dan nog naar ze luisteren?'. Mensen hebben tegenwoordig een *alledaags postmodernisme* waarin alle autoriteiten ter discussie staan en deze autoriteiten (kerk, politiek, wetenschappers en rechters) ook maar een mening verkondigen.

Toch geen fact free debat?

Houtman laat scherp zien dat de modieuze kritiek op *fact free politics* problematisch is en dat het zeker niet wenselijk is dat haar tegenhanger (*fact based politics*) werkelijkheid wordt. Desalniettemin is de irritatie over het gebrek aan feitelijke of zelfs wetenschappelijke fundering van politieke betogen goed te begrijpen. In zijn docentendaglesing stelde hoogleraar Kiezersonderzoek Joop van Holsteyn ter discussie of de politiek personaliseert en mensen vooral op basis van personen en niet partijen of ideologieën hun keuzen maken. Van Holsteyn liet zien dat het aantal mensen dat aangeeft vooral op een persoon en niet een

De afwezige docent, verspreid over heel het land

'Ik was heel graag gegaan. Zo'n dag mag je eigenlijk niet missen, maar ik mocht niet van de schoolleiding. Bij ons op school is men panisch geworden voor lesuitval. Elke vorm van nascholing moet buiten het reguliere rooster plaatsvinden, behalve als het past binnen een of andere beleidsprioriteit. Trouwens, ook op vergoeding van de kosten hoeft ik niet te rekenen, zelfs niet als de dag in het weekend zou plaatsvinden. Er wordt uitsluitend nascholingsgeld besteed aan de door de schoolleiding bepaalde prioriteiten, initiatieven van docenten worden zonder meer afgewezen. Het enige voordeel is dat je weet waar je aan toe bent en je je onnodige moeite kunt besparen. Verstarrend is het echter wel en ik vrees dat het ziekteverzuim erdoor zal stijgen, met veel meer lesuitval als gevolg. Is dit normaal?'

Hij was er niet...

Vorbij droge institutiekunde

Herman Lelieveldt en Barbara Oomen

Afgelopen augustus schreef Barbara Oomen een stukje in de *Volkscrant* onder de titel 'De school staat in de wereld'. Scholieren van vandaag, zo stelde zij, zijn ook wereldburgers en moeten de weg in de Europese en internationale politiek leren. Burgerschapsonderwijs zou zich niet alleen op problemen dichtbij moeten richten, maar ook op de kennis, houding en vaardigheden die nodig zijn om mondiale problemen aan te pakken. Prompt ontving zij een e-mail van een leraar Maatschappijwetenschappen, met een vraag naar de concrete invulling van dit voorstel. Juist deze stof, zo schreef de docent, ervaren leerlingen als 'moeilijk en saai, als droge institutiekunde'. Daar lag voor Herman Lelieveldt en Barbara Oomen natuurlijk een handschoen om op te pakken.

Als politicoloog, respectievelijk jurist, doceren wij vakken als *The Politics of the European Union* en *Origins and Implementation of Human Rights* aan het University College Roosevelt Academy, een Engelstalig college van de Universiteit Utrecht in Middelburg. Het onderwijs aan de *university colleges* is intensiever, interactiever en kleinschaliger dan het reguliere universitair onderwijs: één vak omvat dertig bijeenkomsten met maximaal 25 studenten en biedt zo alle ruimte om met een waaier aan werkvormen te experimenteren. De aandacht voor kritisch democratisch burgerschap past in de missie die dit soort *colleges* van oudsher in het Angelsaksische onderwijs hebben gehad: onderwijs gaat niet alleen om de overdracht van

kennis, maar ook om het nadenken hoe deze het best voor de samenleving kan worden ingezet.

Geleerde lessen

Op basis van onze onderwijservaringen hebben wij twee lessen geleerd over het bij jongeren tot leven brengen van de Verenigde Naties, de Europese Unie en de Raad van Europa. De eerste les is dat deze instituties pas tot leven kunnen komen als jongeren de actuele kwesties zien waarmee zij zich bezighouden en zich realiseren hoe groot hun impact op nationale politiek en op hun eigen dagelijks leven is. Dat vraagt om een probleemgerichte aanpak van de rol van deze organisaties: eerst de kwesties, dan de instituties.

De tweede les is dat het daadwerkelijke functioneren van de instituties zelf zich bij uitstek via interactieve werkvormen laat illustreren. Debatten, rollenspelen, *moot courts* en simulaties zijn vele malen effectiever, dan een droge opsomming van de besluitvormingsregels van deze of gene organisatie. Hieronder volgen aanknopingspunten die docenten kunnen helpen deze twee lessen in de praktijk te brengen.

Verenigde Naties

Basisinformatie over de Verenigde Naties (VN) is niet alleen te vinden via de eigen website van de volkerenorganisatie, maar ook in de VN-Arena van het Centrum voor Mondiaal Onderwijs en op de website van de Nederlandse Vereniging voor de Verenigde Naties.¹ Hier staat ook een overzicht van de Model United Nations (MUN), voor veel scholieren dé kennismaking met de Verenigde Naties, met een overzicht van MUN-initiatieven, en een doe-het-zelfhandleiding.² Juist in een rollenspel als het MUN leren scholieren veel over de politiek van onderhandelingen binnen VN-verband en de rol van maatschappelijke organisaties in het beïnvloeden ervan. Wie minder tijd heeft kan een van de rollenspelen uit de *Kompas Mensenrechteneducatie* doen, zoals onderhandelingen over de walvisvangst of een rechtszaak over aidsmedicatie.³

Een van de grote dilemma's binnen de Verenigde Naties is de vraag of grootschalige mensenrechtenschendingen om militaire interventie roepen. Een stelling als 'De internationale gemeenschap zou militair moeten interveniëren in Syrië' leent zich goed voor een debat. Daarbij kunnen scholieren zich ter voorbereiding verdiepen in het denken over de *Responsibility to Protect*.⁴

Strafhof

In dat verband is het interessant om specifiek aandacht te besteden aan het humanitair oorlogsrecht, de Geneefse Conventies en bijvoorbeeld de rol van het Rode Kruis. De organisatie verzorgt zelf gastcolleges en heeft goed lesmateriaal met discussiestellingen als 'tijdens een oorlog zijn burgerslachtoffers onvermijdelijk'.⁵ In het *Humanity House* in Den Haag kunnen scholieren zelf ervaren hoe het is om hulpverlener in een rampgebied te zijn.⁶

Een bezoek aan Den Haag is sowieso een aanrader voor docenten die aandacht willen besteden aan de rol van internationale organisaties in de versterking van vrede en veiligheid. Studenten zijn altijd sterk onder de indruk van het prachtige Vredespaleis, waarin het Internationaal Gerechtshof zetelt en ruzies tussen landen worden beslecht.⁷ Dit is goed te combineren met een bezoek aan het Internationaal Strafhof, waar de wereldgemeenschap sinds 2003 de gruwelijkste misdrijven berecht: genocide, oorlogsmisdrijven en misdrijven tegen de menselijkheid. Een bezoek aan het Strafhof kost niet meer dan een telefoontje, en de *outreach*-afdeling stelt een heel programma samen, waaronder een bezoek aan de rechtszalen.⁸

Mensenrechten

Sinds de opstelling van de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens in 1948, spelen mensenrechten een belangrijke rol in het werk van de Verenigde Naties. Het werkt goed om scholieren eerst te vragen wat zij zélf in een dergelijke verklaring zouden zetten, om daarna een kort filmpje te tonen waarbij scholieren kunnen aantekenen welke rechten zij wél en niet zelf ook hebben opgeschreven.⁹ In het benadrukken van het belang van mensenrechten leidt een spel als *Een stap vooruit*, uit de *Kompas Mensenrechteneducatie* onvermijdelijk tot discussies.¹⁰ Ook zijn de films van *Movies that Matter* (te doorzoeken op thema, en telefonisch te bestellen met lesbrieven) vaak heel erg geschikt: *Blood in the Mobile* was een van de films die in onze cursussen tot veel discussie leidde. Na de, juridische niet-bindende, Universele Verklaring hebben de Verenigde Naties negen, wel bindende, mensenrechtenverdragen geformuleerd. Vooral over het Kinderrechtenverdrag is veel materiaal beschikbaar.¹¹ Toch is het de moeite waard om ook aandacht te besteden aan het Vrouwenverdrag. Het al eerder genoemde Kompas heeft oefeningen als 'Loon naar Werk', maar hier is ook het lesmateriaal van de Commissie Gelijke Behandeling nuttig.¹²

Europese Unie

Veel burgers, en dus ook veel leerlingen, ervaren de Europese Unie als een ingewikkelde en abstracte instelling. Als ze aan *Brussel* denken, zien ze de bekende

Breng, net als premier Rutte, een bezoek aan het Vredespaleis (foto: Internationaal Gerechtshof)

shots van regeringsleiders voor zich die voor een zoveelste top bijeenkomen en na twee dagen weer huiswaarts gaan zonder dat iemand echt lijkt te weten wat er nu is besloten. De Europese Unie uitleggen aan de hand van wat er in Brussel gebeurt, is niet de beste aanvieligroute voor onderwijs over Europa. Leerlingen zullen Europa pas echt interessant vinden, als ze zien hoe groot de impact van de Europese Unie op het dagelijkse leven en de nationale politiek is. Dat vraagt om onderwijs waarin politieke problemen, en niet zozeer de regels van de Europese besluitvorming, het startpunt zijn. Vanuit dit licht bezien is de financiële crisis een zegen voor het onderwijs.

Nooit eerder werd de impact van Brussel zo sterk op nationaal niveau gevoeld. Docenten kunnen door te starten bij stakingen en rellen zo stap voor stap de weg naar Brussel voor hun leerlingen plaveien. De website *Europaeducatief*¹³ biedt lesmateriaal, maar om leerlingen echt bij de materie te betrekken is het onvermijdelijk om gebruik te maken van voorbeelden met een grote actualiteitswaarde en herkenbaarheid. Dagbladen staan daar vandaag de dag vol mee. Denk aan de ruzie tussen staatssecretaris Henk Bleker en de Europese Commissie over ontploeding, de vraag of Nederland iets tegen het drugstoerisme kan doen zonder daarmee het vrije verkeer van diensten te belemmeren en de

kritiek van de PVV op arbeidsmigranten uit de Midden- en Oost-Europese landen (de zogenaamde MOE-landen). De website *Europa-nu.nl* biedt veel actuele (maar soms tamelijk droge) informatie over dergelijke ontwikkelingen in de Europese Unie. De website *Presseurop* daarentegen biedt een keur aan in het Nederlands vertaalde opiniestukken en cartoons uit de Europese dagbladen. Docenten zouden daarbij zeker aandacht moeten besteden aan de opkomst van eurosceptische partijen in vrijwel alle lidstaten, iets wat op de officiële informatiewebsites nogal eens onderbelicht blijft.

StemWijzer

Leerlingen kunnen veel baat hebben bij de *StemWijzer* voor de Europese verkiezingen, die nog steeds online beschikbaar is. Het is een aantrekkelijke interactieve website die hen aan de hand van dertig concrete stellingen letterlijk laat zien waar zij zelf staan ten opzichte van Europa en van de partijen die aan de verkiezingen voor het Europees Parlement hebben meegedaan.¹⁴ Het uitgangspunt bij het gebruik van al deze bronnen is dat leerlingen eerst door een probleem moeten worden geraakt, voordat het zin heeft om ze uit te leggen hoe de politiek die problemen aanpakt en welke besluitvormingsregels daarvoor bestaan. Ook de Europese Unie leent zich bij uitstek voor het doen van besluitvormingssimulaties. Medewerkers van de vertegenwoordiging van de Europese Commissie in Den Haag kunnen deze op locatie aanbieden.¹⁵ Ook is er een interactief begrotingsspel dat docenten zelfstandig in hun lessen kunnen inzetten.¹⁶

Raad van Europa

Als er één organisatie is die weinig aandacht krijgt, dan is het wel de Raad van Europa (RvE). De organisatie die in 1949 werd opgericht om de democratie en de rechtsstaat in het grote Europa te bevorderen, is hier nagenoeg onbekend. Het is aan te raden om met de propaganda-achtige introductiefilmpjes van de Raad zelf, of van de BBC te beginnen.¹⁷ Ook de informatiebladen van de Raad van Europa zijn informatief, net als de interactieve kaart op de website.¹⁸ De Raad van Europa heeft een hele website vol met onderwijsmaterialen en *best practices*.¹⁹ Daarbij is het interessant om de relevantie van het werk van

de Raad voor Nederland te laten zien. Zo deed de actie *Geen kind op straat* een succesvol beroep op het Europees Sociaal Handvest om ervoor te zorgen dat uitgeprocedeerde kinderen niet op straat moesten verblijven.²⁰ Het RvE-Verdrag over Huiselijk Geweld en Geweld tegen Vrouwen is ook in Nederland van belang; hier zijn jaarlijks 200.000 volwassenen en 120.000 kinderen slachtoffer van huiselijk geweld.²¹ Ook is het interessant om met scholieren naar de rapporten over Nederland van de Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie, het Europees Anti-Discriminatiecomité of de Mensenrechtencommissaris te kijken.²²

**Het Europees
mensenrechtenverdrag
is belangrijker dan
de Nederlandse Grondwet**

EVRM

Het belangrijkste verdrag van de Raad van Europa is natuurlijk het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM). In Nederland is dit verdrag in veel opzichten belangrijker dan de Grondwet, onder andere omdat er rechten in staan die niet in de Grondwet staan (het recht op een eerlijk proces, het recht op leven), maar ook omdat de rechter hier wetten niet aan de Grondwet, maar wel aan verdragen mag toetsen. Het EVRM is dan ook dagelijkse kost voor veel rechters en beleidsmakers, maar speelt nauwelijks een rol in onderwijsdiscussies over de rechtsstaat. Met een aantal korte filmpjes is het belang van het EVRM in Nederland goed te illustreren.²³ Het is jammer dat het verdrag niet regelmatig in de lessen over de rechtsstaat terugkeert, omdat veel jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens zich goed leent voor debatten en werkstukken; bijvoorbeeld over de zaak-Lautsi (over de vraag of Italiaanse ouders mochten eisen dat hun kind in een klas zonder kruisbeeld aan de muur les kreeg)²⁴, of de zaak-Leyla Sahin versus Turkije (over de vraag of Turkse universiteiten een studente mochten verbieden om een hoofddoek te dragen). Deze voorbeelden lenen zich ook goed voor

discussies over de scheiding tussen kerk en staat in verschillende landen. Een discussie over de grenzen aan de vrijheid van meningsuiting is een mooie manier om het werk van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens te illustreren. In de zaak-Wilders werd gerefereerd aan twee lijnen in de Straatsburgse jurisprudentie: het Handyside-arrest (hierin werd aangegeven dat juist politici het recht hebben to 'shock, offend and disturb') en zaken als Féret en Le Pen (het Hof gaf hierin aan dat de vrijheid met verantwoordelijkheden komt). Scholieren kunnen aan de hand van deze arresten beide kanten van de zaak bepleiten.

Conclusie

Men hoeft zich er niet over te verbazen als leerlingen niet vanzelf voor een verhaal over het belang van Europese en internationale organisaties warmlopen. Immers, ook bij studenten in Middelburg en Utrecht gaat de taai, institutionele kost er moeilijk in. Als echter bij brandende kwesties wordt begonnen, is te merken dat ze wel degelijk willen begrijpen hoe deze instellingen werken. Dat lukt het beste door ze niet alleen over deze organisaties te vertellen, maar ze juist dingen te laten doen. Er is veel onderwijsmateriaal waarmee docenten aan de slag kunnen. Omdat veel van dit materiaal door de instellingen zelf is ontwikkeld, komt een kritische reflectie over hun functioneren niet altijd voldoende uit de verf. Dat is iets waarvoor docenten zelf zorg moeten dragen door aan te haken bij actuele discussies over nut en noodzaak van al deze organisaties. Juist de afgelopen jaren laten opinieleiders en veel politieke partijen zich steeds kritischer uit over met name het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en de Europese Unie. Die kritiek laat zien dat deze instellingen niet alleen steeds zichtbaarder zijn op nationaal niveau, maar toont ook aan dat hun bestaansrecht niet vanzelf spreekt. Alle reden dus om hun functioneren eens goed onder de loep te nemen. ◀

Noten

1. www.un.org; www.cmo.nl/vnarena-vo; www.nvvn.nl.
2. www.nvvn.nl/nl/nvvn/site/over-de-nvvn/model-united-nations.
3. *Kompas mensenrechteneducatie*, te downloaden via www.vormen.org/Kompas/index.html, de Makah Walvisvangst en

Toegang tot Geneesmiddelen.

4. Zie bijvoorbeeld het rapport van de Adviesraad Internationale Vraagstukken over dit onderwerp, Advies nr. 70 via www.aiv-advies.nl. De adviezen over bijvoorbeeld de universaliteit van mensenrechten (nr. 63) of het briefadvies over het EHRM (nr. 18) vormen ook goede inleidingen op deze onderwerpen. Zie ook www.responsibilitytoprotect.org.
5. www.rodekruis.nl/wat-kunt-u-doen/jongeren/maatschappelijke-stage/lesmateriaal/paginas/humanitair-oorlogsrecht.aspx.
6. www.humanityhouse.org.
7. www.vredespaleis.nl; www.icj-cij.org.
8. www.icc-cpi.int.
9. Wie op YouTube 'Universal Declaration of Human Rights' intypt krijgt een filmpje, dat stevast erg aanspreekt.
10. *Kompas mensenrechteneducatie. Een stap vooruit*.
11. Bijvoorbeeld via www.kinderrechten.nl, maar ook het boek van de Raad van Europa *Exploring Children's Rights*, www.coe.int/t/dg4/education/edc/3_RESOURCES/Resources_for_teachers_en.asp.
12. www.cgb.nl.
13. www.europaeducatief.nl.
14. www.euprofiler.eu/language/nl.
15. http://ec.europa.eu/nederland/youth/teachers/index_nl.htm#2.
16. www.budgeteurope.nl.
17. www.youtube.com/watch?v=h3lUR8L1nY.
18. www.coe.int (zie onder *Documentation*, en dan *Human Rights Factsheets*).
19. www.coe.int/edc.
20. www.geenkindopstraat.nl.
21. www.huiselijkgeweld.nl, zie de materialen in de Kompas over dit onderwerp.
22. www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/country-by-country/netherlands/NLD-CbC-III-2008-3-NLD.pdf en <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1417061>.
23. Zoek op YouTube op 'EVRM' en 'Haakenvisser' voor de vijf filmpjes.
24. Alle jurisprudentie van het EHRM staat op hudoc, www.echr.coe.int/echr/resources/hudoc, de controverse in de kranten in via Google na te zoeken.

Herman Lelieveldt is hoofddocent Politologie aan University College Roosevelt Academy in Middelburg. Barbara Oomen is hoogleraar Sociologie van de mensenrechten aan hetzelfde college en aan de Universiteit Utrecht (zie www.roac.nl).

Wilt u op dit artikel reageren, stuur dan een e-mail naar: menp@prodemos.nl.

Foto: Koen van Rossum

Oh Oh Castricum

Twee omroepfeiten die mij kort verblijdden, als eilandjes van hoop in een oceaan van zorg en ergernis.

De Vlaams-commerciële versie van *Oh Oh Cherso* is afgeblazen, helaas niet in de eerste plaats wegens vulgariteit, maar wel is duidelijk dat Vlaanderen de neuk- en afzeiketelevisie, die daar nog lang niet zo ver is doorgevreten als bij ons, nu al spuugzat is. De publieke VRT blijft een voorbeeldige oase van cultuur en beschaving, al zouden de Vlamingen hun politici wel met iets meer durf mogen aanpakken.

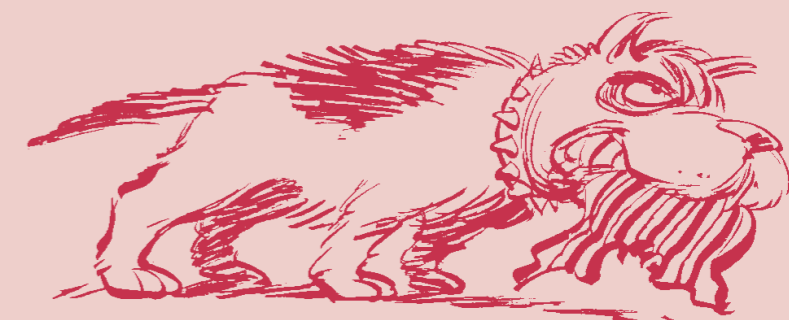
Iets meer durf, maar in godsnaam niet zo hersenloos en puberaal als *PowNews*. Na Cohens aftocht werd Rutger Castricum danig in de tang genomen bij *De Wereld Draait Door*. Eindelijk! Hoewel, *DWDD* voedt zelf ook het anti-intellectualisme door domme types als Britt aan de borst te drukken. De Publieke Omroep is uitgerekend door PvdA'er Plasterk verrijkt met drie *Telegraaf*-producten. Waarom deed hij dat? Uit electorale angst voor de populist? Als culturele boetedoening is Plasterk in het Mattheus-koor gaan zingen. Zonder hoed.

Waarom moeten we het hooligan-, bier- en chipspubliek met vnzigheden en ordinaire *toppers* naar de publieke zenders lokken? Opdat het gemene volk tussen de *trash* door per ongeluk iets zinnigs voorgeschoteld krijgt als het te laat wegzapt? De al lang achterhaalde sandwichformule? Ik dacht dat de liefhebber van uit- en onderbuiktelevisie al ruim bediend werd door zeven kanalen die ons belastingbetalers niets kosten?

Met de Belgische Afscheiding hebben wij indertijd het beschaafde deel van de Nederlanden moeten laten gaan. Een adering waar we nooit meer bovenop zijn gekomen.

Grom

g.vanrossum@maatschappijenpolitiek.nl

Wat als de positie van het vak uw stemgedrag zou bepalen?

Coen Gelinck

Als docenten Maatschappijleer gaan wij natuurlijk niet over één nacht ijs als we bij de volgende Tweede Kamerverkiezingen onze politieke voorkeur op een stembiljet vastleggen. Wij bekijken de verkiezingsdebatten, lezen de verkiezingsprogramma's en analyseren het gedrag van de politici en politieke partijen sinds de laatste verkiezingen. Hoe partijen met het vak Maatschappijleer omgaan, zal niet in de eerste plaats ons stemgedrag bepalen, er is immers meer onder de zon dan ons eigen vak. Maar stel dat we de houding van politieke partijen ten opzichte van Maatschappijleer wel als leidraad voor ons stemgedrag zouden nemen, op welke partij moeten we dan stemmen?

Een concreet antwoord op deze vraag blijft meestal uit. Het valt ook niet mee om partijen op basis van hun houding ten opzichte van Maatschappijleer, Burgerschap en Maatschappijwetenschappen te rangschikken. De belangrijkste reden daarvoor is dat het vak in de dagelijkse politieke praktijk geen hoofdrol speelt. Als een Kamerlid zich wil profileren zijn rekenen en taal op dit moment geschiktere instrumenten dan het vak Maatschappijleer. Binnen en buiten het onderwijs zijn daarnaast allerlei andere onderwerpen te bedenken die om aandacht schreeuwen, Maatschappijleer produceert meestal slechts een fluistering. Daarom was het zo leuk om in november 2011 een algemeen overleg van de Kamercommissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap bij te wonen waarin het vak Maatschappijleer regelmatig aan de orde kwam. Het overleg ging over het advies *Onderwijs vormt* van de Onderwijsraad, en had dus een bredere scope dan het vak Maatschappijleer. Zo ging een groot deel van het debat over het opnemen van kennis over en respect voor seksuele diversiteit in de kerndoelen. De Partij voor de Dieren, de ChristenUnie en de SGP waren in dat overleg niet vertegenwoordigd, zodat hun visie op Maatschappijleer niet in deze *StemWijzer* kan worden betrokken.

Parlementair debat

Bij een kwantitatieve analyse van het debat valt op dat Jasper van Dijk van de SP het woord *maatschappijleer* het vaakst in de mond neemt; om precies te zijn twaalf keer. De fracties van D66, PvdA en CDA spreken het woord *maatschappijleer* één of twee keer uit. Het woord *burgerschap* is niet alleen populair bij de SP (tien keer), maar nog meer bij de PvdA (twaalf keer). De parlementariërs van D66 en CDA nemen het woord elk één keer in de mond. Naast de genoemde aantallen is ook de vraag van belang wat Kamerleden precies over Maatschappijleer en Burgerschapsvorming zeggen? Ton Elias van de VVD wil best naar de positie van Maatschappijleer en Burgerschapsvorming kijken, maar benadrukt dat er voldoende aandacht voor de kerndoe-

Minister van Onderwijs Marja van Bijsterveldt
(foto: Ministerie van OCW)

len moet zijn. Deze moeten niet als een kerstboom worden volgehangen. De VVD wil zich op de kern concentreren. D66'er Boris van der Ham benadrukt de rol van Maatschappijleer bij het bevorderen van debat in de klas. In de multiculturele samenleving is het van groot belang dat diversiteit een plaats in dat debat krijgt. Van der Ham vindt Maatschappijleer juist in het vmbo en het mbo van groot belang. Debatten op scholen gaan over seksualiteit, Geert Wilders, de winkeltijdenwet of dierenbescherming. Ze gaan volgens Van der Ham dus altijd over de kernwaarden van onze samenleving. Harm Beertema van de PVV vindt burgerschap ook belangrijk, naast taal en rekenen. Daarbij vindt de PVV dat het moet gaan over een canon van de westerse traditie, westerse kernwaarden en de vaderlandse geschiedenis. Die canon moet

volgens de PVV met landelijke toetsen worden getoetst, net zoals Nederlands en rekenen. Jesse Klaver van GroenLinks zegt niets over maatschappijleer of burgerschap, maar concentreert zich op het belang van het bestuderen van onze geschiedenis, het lezen van literatuur of een boek over filosofie. PvdA-Kamerlid Metin Çelik vindt dat Nederland op basis van internationale verdragen meer aandacht aan kinderrechten, wereldburgerschap en democratisch burgerschap moet schenken. Volgens Çelik besteden scholen te weinig uren aan Maatschappijleer en Geschiedenis. Hij vraagt de minister of er in dit opzicht niet te veel vrijblijvendheid is. Van Dijk van de SP refereert aan een brief van de Nederlandse Vereniging van Leraren Maatschappijleer (NVLM) en noemt verschillende concrete punten: het aantal maatschappijleerlessen is te laag, er zijn zorgen over het idee om het combina-

tielijcifer te schrappen en in het mbo zijn zowat alle eisen voor Leren, Loopbaan en Burgerschap vervallen. Hij kwalificeert dit als zeer zorgelijk. Kathleen Ferrer van het CDA legt de nadruk op het belang van mensenrechteneducatie en vindt dat *Bildung* op school belangrijk is. Die hoort thuis in vakken als Maatschappijleer en in de maatschappelijke stage. Het CDA wil de kerndoelen echter niet met allerlei verplichte zaken optimalen.

Motie

Naar aanleiding van dit debat is in de Tweede Kamer een motie aangenomen waarin staat dat burgerschapsvorming in het onderwijs van groot belang is en dat die onder meer tot uiting komt in het vak Maatschappijleer. De Kamer verzoekt de regering voorstellen te doen voor een versterking van het onderdeel burgerschapsvorming in het

De reactie van de fracties op de voorstellen van minister Marja van Bijsterveldt is van cruciaal belang voor de vormgeving van de MaatschappijleerStemWijzer

onderwijs. De motie werd gesteund door de fracties van de SP, de PvdD, de PvdA, GroenLinks, D66 en de PVV. Op het moment dat dit artikel wordt geschreven, heeft de minister nog geen voorstellen gedaan. De reactie van de fracties op deze voorstellen is van cruciaal belang voor de vormgeving van de *MaatschappijleerStemWijzer*. Laten we de voorstellen en de reacties dus nog even afwachten, zodat we met volledige kennis van zaken vlak voor de volgende verkiezingen een échte *MaatschappijleerStemWijzer* kunnen maken, waarbij ik er natuurlijk vanuit ga dat docenten Maatschappijleer die niet zullen gebruiken om hun stemgedrag te bepalen. ◀

Wilt u op dit artikel reageren, stuur dan een e-mail naar:
c.gelinck@maatschappijenpolitiek.nl.

Proefschrift over professionele identiteit van docenten

Eén op de vijf docenten loopt het risico van een burn-out

Nella Star

In oktober vorig jaar promoveerde psychologe Esther Canrinus aan de Rijksuniversiteit Groningen op haar proefschrift *Teachers' sense of their professional identity*. Met haar dissertatie heeft Canrinus getracht een bijdrage te leveren aan de conceptualisering van professionele identiteit van docenten in het middelbaar onderwijs. Het ging haar om een verkenning van de mogelijke relatie tussen de *perceptie* van docenten van hun professionele identiteit, hun gedrag tijdens het lesgeven en hun onderwijsopvattingen. Nella Star bezocht de promotieplechtigheid.

In haar promotieonderzoek deelt Esther Canrinus docenten in drie groepen in, groepen met een eigen identiteitsprofiel:

1. een *unsatisfied and demotivated* profiel: docenten met dit profiel scoren relatief laag op arbeidssatisfactie en laten een achteruitgang in motivatie zien. Circa 20 procent van de docenten zou dit profiel vertonen. Canrinus waarschuwt voor het grote risico van een burn-out bij deze docenten;
2. een *motivated and affectively committed* profiel: ongeveer 45 procent van het lerarenkorps bestaat uit gemotiveerde en betrokken docenten;
3. een *competence doubting* profiel: docenten die laag scoren op vertrouwen in eigen kunnen in de klas; ongeveer 35 procent van de leraren behoort tot dit profiel.

Professionele identiteit

Canrinus interpreteert professionele identiteit van docenten als het resultaat van de voortdurende interactie tussen persoonlijke kenmerken van de docent en kenmerken van zijn werkomgeving. Deze voortdurende interactie wordt weerspiegeld in de motivatie, het vertrouwen in het eigen kunnen, de arbeidssatisfactie en de professionele betrokkenheid van de docent. Zij concludeert onder andere dat de tevreden-

Minder opgebrande hoogleraren in de senaatszaal van de Rijksuniversiteit Groningen, aan welke Esther Canrinus promoveerde (foto: Wikimedia)

heid met de contacten op het werk in positieve zin bijdraagt aan het verschil in motivatie, de tevredenheid met het salaris en de affectieve professionele betrokkenheid. Ook het vertrouwen in het eigen kunnen is positief gerelateerd aan de tevredenheid met de contacten op het werk, het verschil in motivatie en de affectieve professionele betrokkenheid.

Respondenten

Er zijn 5.575 docenten benaderd voor deelname aan het onderzoek. Hiervan heeft circa 20 procent de onlinevragenlijst ingevuld: 1.214 in totaal. Van deze laatsten zijn weer honderd docenten, in een straal van honderd kilometer rond Groningen, gevraagd voor een vervolgonderzoek. Uiteindelijk zijn vijftien docenten daadwerkelijk geobserveerd. De gedragingen van deze docenten zijn beoordeeld door observatoren én de leerlingen met betrekking tot efficiënt klassenmanagement, creëren van een veilig en stimulerend leerklimaat, duidelijke instructie en het geven van feedback, passend onderwijs en het onderwijzen van leerstrategieën.

Gedemotiveerde docenten

Een opmerkelijk onderzoeksresultaat is dat gedemotiveerde docenten met een lage arbeidssatisfactie hoog scoren bij leerlingen als het gaat om efficiëntie en duidelijkheid. Docentgedrag op het kenmerk *duidelijke instructies verschaffen* werd door leerlingen van docenten met een laag arbeidssatisfactie en demotivatie identiteitsprofiel, significant hoger aangeslagen, vergeleken met leerlingen van docenten met een grote arbeidssatisfactie en grote motivatie. Een verklaring hiervoor geeft Canrinus niet. Zou het gaan om *oude rotten in het onderwijsvak*, gedemotiveerde docenten die geroutineerd en op de automatische piloot lesgeven en hun tijd in het onderwijs *uitzitten*?

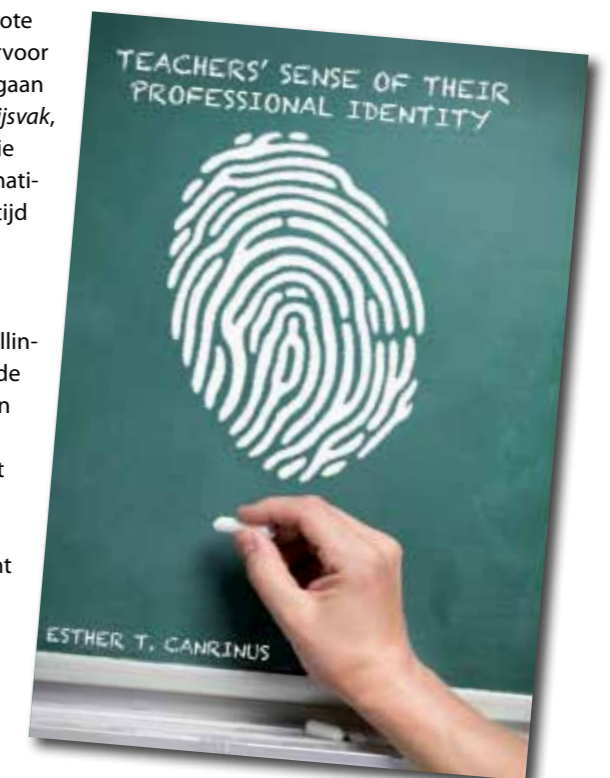
Stellingen

Canrinus poneerde zeven stellingen, die ook als concluderende opmerkingen kunnen worden beschouwd:

1. De professionele identiteit van docenten is het resultaat van de voortdurende interactie tussen de docent als persoon en de docent als professional.
2. Verschillen in de perceptie van docenten van hun professionele identiteit zijn empi-

risch aantoonbaar in de vorm van drie afzonderlijke professionele identiteitsprofielen.

3. De tevredenheid van docenten over de contacten met hun collega's, leidinggevenden en bestuurders, alsmede het vertrouwen van docenten in het eigen kunnen in de klas zijn bepalend voor de perceptie van docenten van hun professionele identiteit.

Kom ook naar Plein M

Vraag nu uw beoordelingsexemplaar aan via www.pleinm.noordhoff.nl

Noordhoff Uitgevers werkt voor de docent

Meest gebruikte methode in het leergebied mens en maatschappij

Voor vmbo onderbouw

Perfecte afstemming op examenvakken in de bovenbouw

4. Docenten die in hun professionele identiteitsprofiel van elkaar verschillen, verschillen eveneens van elkaar in hun opvattingen over de doelstellingen van het onderwijs.
5. De verschillen in professionele identiteitsprofielen tussen docenten zijn niet gerelateerd aan de redenen van de docenten om voor het docentschap te kiezen.
6. Docenten die in hun professionele identiteitsprofiel van elkaar verschillen, verschillen eveneens van elkaar in het type en de grootte van hun aanstelling.
7. Vanuit leerlingperspectief blijkt dat de verschillen in professionele identiteitsprofielen tussen docenten samenhangen met de effectieve leerkrachtgedragingen 'efficiënt klassenmanagement' en 'het geven van duidelijke instructie'.

Verdediging

Kritisch aan de tand gevoeld door haar opponenten, benadrukte Canrinus dat haar conclusies indicaties zijn. Het zijn vermoedens die zij 'niet hard kan maken' en om nader onderzoek vragen. Het ging haar vooral om conceptualisering, om de ontwikkeling van concepten, bruikbaar voor verder empirisch onderzoek. Vragen, opmerkingen en suggesties van de opponenten waren onder meer: 'Wat

is de relatie tussen de autonomie van de docent en diens professionele identiteit?', 'Professionele identiteit is zowel product als proces', 'Wat is de

relevant onderwerp: professionele identiteit van docenten. Er is meer onderzoek nodig om ideeën, handvatten en methoden te ontwikkelen

'De discrepantie tussen hoe de docent over zichzelf denkt en hoe de omgeving over hem denkt is een motor voor verandering.'

verklaring voor het feit dat meer gemotiveerde docenten juist minder goed presteren?', 'Welke interventies zouden de minder gemotiveerde docenten moeten worden voorgeschoteld om hun professionele identiteit positief te beïnvloeden?', 'De discrepantie tussen hoe de docent over zichzelf denkt is een motor voor verandering', 'Opvattingen kunnen impliciet zijn en niet bewust worden ervaren door de docent' en 'Waar wordt de dagelijkse praktijk van het handelen van de docent door beïnvloed?'.

Esther Canrinus is gepromoveerd op een interessant en maatschappelijk

teneinde de professionele identiteit en motivatie van (typen) docenten te begrijpen en positief te kunnen beïnvloeden. ◀

Drs. Nella Star is sociologe/cultureel antropologe en eerstegraadsdocente Maatschappijleer. Zij is verbonden aan het Veluws College, vmbo-locatie Cortenbosch te Apeldoorn.

Wilt u op dit artikel reageren stuur dan een e-mail naar: menp@prodemos.nl

Nieuwsgierig naar de relatie tussen genoten opleiding van de docent, het type leerling dat hij lesgeeft en de motivatie, de sense of professional identity, legde Nella Star Canrinus nog enkele vragen voor.

Nella Star heeft suggesties met betrekking tot beleidsmaatregelen welke zouden kunnen/moeten worden genomen om positieve professionele identiteit te vergroten?

Esther Canrinus: 'Ja, laat docenten eerst weer eens plezier in hun vak krijgen. Ik pleit voor meer waardering op de werkvloer, in woord en gedrag vooreerst en niet zozeer met financiële beloningssystemen.'

Minder dan een kwart van de benaderde docenten heeft gereageerd. U schrijft dat de groep respondenten toch wel een aardig gemiddelde vormt van de Nederlandse docentenpopulatie.

'Met betrekking tot de leeftijdsverdeling en de verdeling in man/vrouw is de verdeling in mijn steekproef (de 1.214 docenten uit het voortgezet onderwijs) volgens het Ministerie van Onderwijs vergelijkbaar met die van de hele docentenpopulatie in het voortgezet onderwijs. Verder werken de leraren verspreid over Nederland. De deelnemende groep acht ik representatief voor de volledige groep docenten in Nederland.'

Heeft u onderscheid gemaakt/kunnen maken tussen vmbo-docenten en havo/vwo-docenten? Zou er een verschil te zien zijn in de sense of professional identity van die twee categorieën docenten?

'Het zou zeer interessant zijn om dit na te gaan. Probleem hierbij is dat docenten vaak op verschillende niveaus lesgeven en soms ook aan zogenoemde dakpanklassen, waar verschillende niveaus bij elkaar in één klas zitten. Ik heb de docenten gevraagd op welk niveau zij lesgeven en hoeveel uur op dat betreffende niveau. Daaruit bleek dus dat de tweedeling tussen vmbo en havo/vwo niet eenvoudig is te maken en daardoor een vergelijking bemoeilijkt. Misschien dat ik in de toekomst tijd heb om dit nog nauwgezet te onderzoeken.'

Heeft u de motivatie, de sense of professional identity, kunnen relateren aan de genoten opleiding van de docent (tweede graads versus eerstegraads opleiding, hbo of universitaire studie)?

'Van 1.214 docenten heeft ongeveer een kwart een universitaire lerarenopleiding gevolgd. Ruim 47 procent heeft een hbo-lerarenopleiding gevolgd, 7 procent een pabo en de overige docenten zijn of zij-instromer, of hebben een andere opleiding gevolgd (bijvoorbeeld de Ato). Tussen de verschillende profielen bestond geen verschil in wat voor opleiding de docenten binnen dat profiel hadden gevolgd.'

Integratie en uit de gratie

Nog bijkomend van de opwindendheid dat ik tijdens het ochtendprogramma van de Docentendag Maatschappijleer op een echte Tweede Kamerzitting had gezeten, begaf ik me naar de Aletta Jacobszaal, waar Jurriaan Olmo zijn presentatie, getiteld *Integratie en uit de gratie*, zou geven. Olmo, senior onderzoeker bij MOVISIE, heeft onderzocht wat Marokkaanse Nederlanders van integratie vinden. Dit onderzoek is een vervolg op zijn constatering dat er vooral door anderen over integratie wordt gesproken, maar dat migranten zelden naar hun opvattingen hierover wordt gevraagd. Heel goed om daar eens verandering in te brengen, lijkt me (waarom was nog nooit iemand anders op dat idee gekomen?).

Succes

De geïnterviewden, 27 jongvolwassenen tussen de 19 en 29 jaar, uit Amsterdam en Den Haag, ongeveer helft vrouwen helft mannen, zijn vrijwel allemaal in Nederland geboren en bijna allemaal succesvol. Succesvol in de zin dat ze een vervolgopleiding hebben afgerond. Olmo wilde geen onderzoek vanuit een probleeminvalshoek doen. Ik ging er eens goed voor zitten: een focus op succes en niet op problemen, een positief geluid tussen al dat gesomber over falend integratiebeleid. Dat is wat we nodig hebben.

De vrouwen en mannen werden door hem bevraagd over integratie, over hun opvattingen inzake het politieke debat over integratie en over hun ervaringen met insluiting en uitsluiting. Integratie wordt door de geïnterviewden gezien als een gezamenlijke verantwoordelijkheid van allochtonen en autochtonen. Ze benadrukken het belang van een actieve houding van allochtonen. Tegelijkertijd onderstrepen ze het recht om een deel van de eigen cultuur te behouden. Integratie heeft tijd nodig en van bovenaf opleggen werkt niet. Er moet rekening worden gehouden met de mogelijkheden en beperkingen van mensen.

Uitsluiting

Over het politieke debat zijn de geïnterviewden kritisch. Ze zijn van mening dat het polariserend, stigmatiserend en uitsluitend is. Ook merken ze in het debat een soort integratiemoedigheid. Uit de gesprekken bleek pijn en verontwaardiging. De ondervraagden zijn teleurgesteld over het gebrek aan een sterk tegengeluid en merken op dat zij zelf in dat debat geen actieve houding aannemen. De geïnterviewde jongvolwassenen voelen zich verbonden met Nederland en voelen zich Nederlands. Ze zijn allemaal gevoelig voor uitsluiting, waar ze tegenaan lopen. Soms is die uitsluiting heel subtiel, maar gelukkig hebben ze allemaal ook positieve ervaringen van insluiting en begrip. Inmiddels is de Docentendag alweer een paar dagen geleden, maar de vraag blijft me bezighouden: was dit nou een positief of negatief verhaal? Het is alsof de geïnterviewden hun stinkende best doen, maar dat al vaststaat dat het nooit goed genoeg zal zijn. Ze blijven in de ogen van anderen immers deel uitmaken van een groep die het niet goed doet in de Nederlandse samenleving. Uitsluiting is dus waar ze tegenaan lopen; soms bot en soms subtiel. Het doet me denken aan hoe dat tussen kinderen gaat. Ondanks de invalshoek van succes, die Olmo koos, komt het beeld van mislukking naar voren. Niet van de geïnterviewden zelf, maar van de integratie op zichzelf. Om niet al te somber te worden grijp ik me vast aan de door de geïnterviewden geformuleerde gedachte dat integratie nu eenmaal tijd nodig heeft. ◀

Geknipt

hoogst. De onderwijstijd in het eerste jaar van het mbo wordt uitgebreid en er wordt meer samengewerkt tussen het vmbo en het mbo. (Bron: www.nos.nl, 15 januari 2012)

'Het onderwerp seks ligt steeds gevoeliger. Docenten Maatschappijleer zeggen tegen ons: ik ga echt niet met leerlingen over seks praten.'

Marieke Simons van Theatergroep Playback over voorstelling over seks, in: *de Volkskrant*, 1 februari 2012.

Geen Maatschappijleer meer voor Spanjaarden

Leerlingen in Spanje hoeven, als het aan de conservatieve regeringspartij *Partido Popular* ligt, binnenkort geen lessen Maatschappijleer meer te volgen. Volgens de partij om te voorkomen dat de lessen, die zich op de samenstelling van maatschappij en familie richten en op seksualiteit ingaan, verdeeldheid onder de bevolking creëert.

De afschaffing is een voorbeeld van de conservatieve wind die sinds november vorig jaar in Spanje waait. De nieuwe Spaanse minister van Onderwijs José Wert wil de lessen ontdoen van hun 'ideologische en omstreden gedachtegoed'.

In 2006 werden de lessen Maatschappijleer door de socialistische regering-Zapatero ingevoerd. De lessen waren direct een doorn in het oog van de conservatieve oppositie en de katholieke kerk. De lessen voorzagen in materiaal waarin homoseksualiteit vrijuit werd besproken; volgens de conservatieven pure indoctrinatie van de kinderen.

Inmiddels is er jarenlang over gesteggeld en hebben er allerlei zaken gediend. Zo waren er leraren die weigerden les te geven en besloot het deelstaatbestuur van Valencia dat alle scholen de stof voortaan in het Engels moeten vertellen, 'want zo leerden de leerlingen tenminste nog iets'.

(Bron: www.nos.nl, 2 februari 2012)

'Elke week kozen we een onderwerp, bijvoorbeeld vrijheid van meningsuiting. Maar het is moeilijk debatteren met die mensen. Psychopaten luisteren niet naar elkaar, maar alleen naar zichzelf.' Michiel Stroink over zijn bijbaantje

Minder jongeren zonder diploma

Het aantal jongeren dat zonder diploma van school komt is in tien jaar bijna gehalveerd. Volgens cijfers van het Ministerie van Onderwijs verlieten het afgelopen schooljaar een kleine 39.000 leerlingen de school voortijdig. Tien jaar eerder waren dat er nog 71.000. Minister Marja Van Bijsterveldt onderstreept het belang van gekwalificeerde arbeidskrachten, vooral in de sectoren Zorg en Techniek. Volgens haar is door de afnemende schooluitval de jeugdwerkloosheid in Nederland relatief laag. Het kabinet wil het aantal voortijdige schoolverlaters de komende jaren verder terugdringen. Het zouden er in 2016 maximaal 25.000 moeten zijn. Van Bijsterveldt neemt daarvoor extra maatregelen, onder meer voor het eerste jaar in het middelbaar beroepsonderwijs. De uitval is daar het

als maatschappijleerdocent in een tbs-kliniek en de roman *Of ik gek ben* die hij daarover schreef, in: *De Pers*, 7 februari 2012

Check je leraar op nieuwe site

Scholen, ouders en collega-leraren krijgen inzicht in de opleiding en kennis van docenten. Leraren zetten zelf hun opleiding en bijscholing op een site. Dit zogenoemde *lerarenregister* is een idee uit Den Haag en aldaar gelanceerd.

Marc Willems, docent Nederlands en Rekenen op het Diamant College voor vmbo zet zichzelf vandaag op de website www.registerleraar.nl: 'Het is de eerste stap om duidelijk te maken dat leraar zijn een belangrijk vak is en om te laten zien wat wij allemaal doen om onze kennis en bekwaamheid bij te houden'. Scholen kunnen deze bekijken als ze een docent nodig hebben. Door jezelf te presenteren kun je laten zien wat je allemaal voor extra kennis meeneemt. Dat ouders er ook op kunnen kijken, vind ik prima'. Toch heeft hij collega's in het basis-, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs die twifelen of ze de nieuwe registratie positief of negatief moeten uitleggen.

'Het lerarenregister is positief bedoeld', legt onderwijswethouder Ingrid van Engelshoven uit. De Haagse bestuurder staat aan de bakermat van het register. 'Kwaliteitsverbetering in het onderwijs begint voor de klas met professionele leraren', zegt Van Engelshoven. 'dat je aan die professionalisering werkt, kan je op die website laten zien. Ik wil de leraar weer terug op zijn voetstuk'.

Inschrijving is vrijwillig, maar in Den Haag krijgen beginnende leraren een oproep zich vooral te registreren. Die docent verplicht zich daarmee voor vier jaar veertig uur per jaar te besteden aan studie, bijscholing, lezingen en congressen waar je wijzer van wordt.

Van Engelshoven vindt het terecht dat scholen kijken welke docenten in hun eigen ontwikkeling investeren. Wat het voor docenten betekent die zich niet inschrijven is aan de scholen, maar het register zal effect hebben. (Bron: *AD/ Haagse Courant*, 16 februari 2012)

Lesmateriaal

Beter goed gejat dan slecht zelf bedacht

Vmbo-docenten Christine Elout en Douwe van Domselaar bespreken lesmateriaal dat zij elders hebben gevonden. Zij kijken naar bruikbaarheid, toepasbaarheid en het *plug 'n play*-gehalte.

Bingo!

Sinds 2009 reizen klassen naar Den Haag, naar De Haagse Tribune. Ze bezoeken de Tweede Kamer en gaan bij ProDemos met het thema Politiek aan de slag. Op de Docentendag liet ProDemos zijn beste werkvormen zien. Christine Elout was aanwezig en presenteert haar top drie.

Politiek bingo

De eerste werkvorm is bingo. De bingo van ProDemos gaat over politiek. Bij deze bingo vormt de bingokaart een verzameling antwoorden. De docent stelt vragen en de leerling streept het antwoord op zijn of haar kaart weg. Kant-en-klare-bingokaarten en de bijbehorende vragen vindt u op de website van ProDemos. Deze werkvorm kunt u natuurlijk ook bij andere thema's gebruiken. Een verhoging van uw werkdruk kunt u vermijden door leerlingen zelf een bingokaart en vragen te laten maken.

Quiz: wie beslist wat?

Bij de quiz hebben leerlingen bordjes met A, B en C en houden bij elke vraag een letter omhoog. De Haagse Tribune bracht de schrijver dezes op het idee om de quiz actiever te maken. Verdeel de klas in twee groepen en zet beide groepen in een hoek van het lokaal. Leg op de grond de letters A, B en C. De docent leest een vraag voor en leerlingen moeten bij de letter van hun antwoordkeuze gaan staan. Elke leerling die bij de goede letter staat, levert een punt op voor zijn groep. De punten kunnen op een bord worden geschreven, maar de puntentelling kan visueel worden gemaakt door voor elke groep een bak neer te zetten die, bijvoorbeeld, met ballen wordt gevuld. De groep die aan het einde de meeste ballen in zijn bak heeft, is de winnaar.

Foto: Lizzy Kalisvaart

Kroontje op, kroontje af

Met deze variant op het oude *Petje op, petje af* werd de workshop op de Docentendag afgesloten. Iedere deelnemer kreeg een papieren kroontje dat al naar gelang het goede antwoord op of af moest worden gezet. Wie het mis had moest gaan zitten. De winnaar kreeg het spel *Zeteldans*.

De Powerpoint met vragen was uitgevallen en dus werden de vragen alleen voorgelezen. Zo merkte ik dat een ondersteunende Powerpoint belangrijk is, want uit welke antwoorden moest ik ook alweer kiezen en moest het kroontje op of af voor het goede antwoord? Een bezwaar van deze werkvorm is dat leerlingen er weinig van leren. Van de gegokte vragen, beklijft het juiste antwoord niet echt, maar het is wel spannend. Het is een idee om deze werkvorm zowel aan het begin als aan het einde van een thema te doen, met dezelfde vragen en antwoorden. Zo merken leerlingen welke kennis ze gedurende de behandeling van het thema hebben opgedaan. ◀

Christine Elout

Het materiaal voor deze werkvormen en andere werkvormen van De Haagse Tribune kunt u vinden op de site www.prodemos.nl/Voor-scholen/Lesmateriaal.

Recensies

Focus op de maatschappij

Douwe van Domselaar

NTR/Schooltv komt met een nieuwe serie *Focus op de maatschappij*. Onderwerpen die aan de orde komen zijn communicatie, de krant en internet, internet en privacy en nieuws(garing) en beeldvorming. Douwe van Domselaar bekeek voor *Maatschappij & Politiek* de nieuwe afleveringen.

Aflevering 21 tot en met 24 van *Focus op de maatschappij* zijn gemaakt voor het derde en vierde leerjaar van het vmbo en zijn daarmee te gebruiken voor zowel Maatschappijleer als Maatschappijleer 2. De afleveringen zijn goed te volgen voor leerlingen op gl/tl-niveau en ook een sterke kb-groep zal er mee uit de voeten kunnen. Voor bb-groepen is het zaak dat de docent de dvd af en toe stil zet en extra toelichting geeft (vooral bij aflevering 21 en 24).

De afleveringen passen stuk voor stuk prima binnen het thema Massamedia. Terwijl de afleveringen 23 en 24 ook goed bruikbaar zijn binnen het domein Politiek, als het aankomt op onderwerpen als *dictatuur* en *censuur*.

Aflevering 21: Communicatie

Aflevering 21 fungeert als begripsmatige inleiding op het thema Communicatie. In vogelvlucht worden verschillende basisbegrippen uitgelegd, zoals zender, medium en ontvanger. Daarna komt Bart de Ridder van bureau YoungWise aan het woord. Zijn bureau onderzoekt de manier waarop het beste met jongeren kan worden gecommuniceerd. Voorts legt Walter Groen van het CJP uit hoe hij met jongeren probeert te communiceren en wordt Spunk onder de loep genomen. Spunk beoordeelt alle reclame- en communicatiecampagnes die jongeren als doelgroep hebben. Spunk kent de *blauwe plank* toe aan de slechtste campagne en de *gouden spijker* voor de beste.

Het begrip massamedia wordt halverwege de aflevering goed uitgelegd. De politie van Rotterdam-Rijnmond toont ten slotte hun initiatief voor chatsessies met jongeren over onder andere loverboys, als voorbeeld van

NTR/Schooltv, **Focus op de maatschappij**, bovenbouw vmbo, NTR/Schooltv, Hilversum, 2012, prijs: € 37,50. De dvd kan worden besteld via de webwinkel op www.schooltv.nl (bestelcode: 1955-31). Via internet zijn de afleveringen terug te vinden: www.schooltv.nl/docent/project/1552127/focus-op-de-maatschappij/1552164/afleveringen.

vernieuwende communicatie van een overheidsinstantie.

Aflevering 22: Krant en internet

Krant en internet is een boeiende aflevering waarin duidelijk wordt gemaakt waarom kranten het moeilijk hebben, hoe geldstromen binnen de gedrukte media lopen en op welke wijze kranten toch kunnen overleven. Voor veel leerlingen zal deze aflevering een eyeopener zijn omdat wordt getoond hoe gratis kranten als *Metro* en *Spits* aan hun geld komen en hoe dat bij traditionele, betaalde kranten ligt. Ook het verschil tussen kwaliteits- en populaire kranten wordt helder uitgelegd. Centraal staat het verschil tussen *NRC Next* en *www.nu.nl*.

Rob Wijnberg van *NRC Next* betoogt dat de traagheid van een krant eerder een voordeel is dan een nadeel. Zijn krant kan hierdoor completer zijn en meer aan duiding doen. Voor hem is dat de toegevoegde waarde van een krant boven een nieuwssite en de reden waarom mensen bereid zijn om voor een krant te betalen. *Nu.nl*-redacteur Roeland van Dijk vertelt vervolgens dat nieuws sneller beschikbaar is dan vroeger en hij wil dat nieuws dan ook direct op zijn website kunnen plaatsen.

Actueel is ook het stukje over Britse kranten, die van de losse verkoop leven en dagelijks moeten opvallen. Veel sensatie, roddel en grote koppen dus. De ondergang van *News of the World* wordt hierbij als voorbeeld genomen.

Tot slot wordt een aantal jongeren geïnterviewd. Onomwonden stellen zij dat een krant iets voor oude mensen is. Die kunnen niet omgaan met *smartphones* en het nieuws dat daarop is te volgen. Voedsel voor discussie in een onderwijsleergesprek.

Aflevering 23: Internet en privacy

De aflevering over privacy is voor alle vmbo-leerlingen goed te volgen. Dit abstracte thema wordt sterk geoperationaliseerd door Daphne van der Kroft van *Bits of Freedom*. Privacy is volgens haar dat 'jij op internet kan doen wat je wilt doen, zonder dat je daarbij in de gaten wordt gehouden door de overheid of door mensen van wie jij helemaal niet wilt dat ze weten wat jij doet'. Als voorbeeld worden Hyves en vooral Facebook gebruikt. Dat sluit goed aan bij de belevingswereld van de leerlingen, die met open mond zitten te kijken en beseffen dat hun profiel lang niet altijd goed is afgeschermd. Ze blijken geen idee te hebben wat er met hun gegevens gebeurt en wie er iets mee zou kunnen doen. Dit alles wordt mooi concreet gemaakt door de zogenaamde Martin de Vries-case wiens gegevens (inclusief creditcardgegevens) door de Russische maffia wordt gevonden en misbruikt. Internetmarketeer Peter Mink maakt duidelijk hoe *cookies* werken en hoe gemakkelijk die het voor derden maken te volgen wat jij allemaal doet en op het internet bekijkt. Ook dit is voor veel leerlingen een eyeopener. Hij laat ook zien hoe profielgegevens van *Facebookers* worden gebruikt om gericht advertenties te plaatsen.

De koppeling met *hacken*, de Grondwet en de Wet op Bscherming van Persoonsgegevens maken de aflevering rond. Interviews met leerlingen die al dan niet hun persoonlijke profielen hebben afgeschermd zijn de kers op de taart. Deze aflevering is verplichte kost.

Aflevering 24: Nieuws, nieuwsgaring en beeldvorming

De laatste aflevering is iets abstracter dan de eerste drie. Wat iets tot nieuws maakt is voor meeste vmbo-3-leerlingen geen hot item. Zij volgen het wereldnieuws niet of nauwelijks. Het Noorse Utoya-drama, waarmee wordt begonnen, kennen ze echter allemaal.

De selectie van nieuws wordt goed in beeld gebracht door Jeroen Overbeek van het *NOS Journaal*. De selectiecriteria denderen in sneltreinvaart over het beeld. Als docent ben je geneigd om de dvd hier af en toe stil te zetten. Met *Happy Feet* (over de verdwaalde pinguïn) is een mooi voorbeeld gevonden om het thema mediahype aan te roeren en even af te remmen (daarna echter weer van nul tot honderd kilometer in enkele seconden). Overbeek vertelt hoe de NOS aan haar nieuws komt en gebruikt daarbij in enkele zinnen de begrippen persbericht, persbureau, ANP, Reuters, Associated Press en beeldabonnementen. Voor de gemiddelde vmbo-leerling zonder voorkennis is dat teveel van het goede. Ook hier moet de docent de dvd voor en extra toelichting stilzetten. Mooi is de uitleg van NOS-journalist Jeroen Wollaars over zijn rol in de

verslaggeving van de schietpartijen in Alphen aan de Rijn en op Utoya. Hij kaart het laatste onderwerp sterk aan: mag een journalist een mening hebben of moet hij slechts verslag doen op een neutrale manier? Dit is dan meteen de brug naar journalistieke regels: wat zijn de feiten, wat zijn de bronnen en wat zijn de meningen? In dat verband wordt hoor- en wederhoor uitgelegd. De aflevering eindigt met censuur en dictatoriale regimes. ◀

Fenna Vergeer (red.), **De onderwijsbubbel. Over kennisverarming en zelfverrijking**, Uitgeverij Garant, Amsterdam / Beter Onderwijs Nederland, Amsterdam, 2011, 280 bladzijden, ISBN 978-90-441-2845-3, prijs € 29,90 (BON-leden via BON € 24,95)

Weg met de apparatsjiks!

Hans van der Heijde

In De onderwijsbubbel, samengesteld door Beter Onderwijs Nederland (BON), zijn meer dan dertig artikelen gebundeld, verdeeld over zes hoofdthema's: mbo, hbo, wo, het nieuwe leren, vernieuwingsdwang en het systeem. Hoewel de nadruk op het beroepsonderwijs ligt, zijn de kritische analyses tenminste deels ook van toepassing op het algemeen vormend onderwijs en geheel van toepassing op het onderwijs als organisatie.

Onderwijsbubbel: de woordkeuze is niet toevallig. Het weinige dat huidige mbo's en hbo's nog aan inhoudelijk onderwijs hebben te bieden, wordt met behulp van het lachgas van *misstatements*, *strategische plannen*, *leerconcepten*, noem maar op, tot grote ballonnen opgepompt. Een mooi beeld: het onderwijs als opstijgende ballon? Zeker, maar richt de verrekijker op het mandje dat eronder hangt en stel vast dat er alleen maar bestuurders in zitten. De ballon is leeg, want anders zou hij immers niet opstijgen. Leerlingen, studenten en docenten zijn achtergelaten op de barre vlakte beneden en hebben het nakijken. Lekschieten en neerhalen, is de boodschap en dat is ook de boodschap van deze bundel. In die ruim dertig bijdragen worden allerlei facetten van de teloorgang van het beroepsonderwijs belicht. Uit eigen ervaring als docent in het hbo ken ik elk van de nader geanalyseerde wantoestanden, maar achter elkaar gezet en in hun onderlinge samenhang belicht, is pas goed zichtbaar welke catastrofe werd en wordt aangegicht. Die ervaringen zijn op zichzelf genomen al huiveringwekkend: vrijwel niemand die van de havo of het mbo naar het hbo doorstroomt kan een redelijke Nederlandse zin schrijven, of beter rekenen dan een kleuter. De uitval in het eerste jaar is 50 procent en dan alleen nog dankzij bijstelling van niveau-eisen en inruilen van inhoudelijke onderdelen voor het vullen van portfolio's met egodocumenten zonder niveau-eisen. Zonder die ruil zou 90 procent een realistische schatting zijn.

Kennis

Hoe heeft dit kunnen gebeuren? Mbo- en hbo-docenten weten het antwoord in zoverre dat ze allemaal kunnen vertellen dat van hun taakbelasting inhoudelijk onderwijs nog maar een kleine fractie uitmaakt en mag uitmaken: kennis verouderd immers razendsnel en dus heeft het geen zin die nog over te brengen. Trouwens, als men dat wél doet en ook nog het lef heeft om te toetsen of die kennis werkelijk is overgebracht, scheidt men stuwmeren van gezakten, oftewel tast men de kwaliteit van het onderwijs aan, oftewel wordt het tijd om zijn

ontslagbrief te ondertekenen. Laat kennisoverdracht achterwege, doe aan competentiegericht non-onderwijs, geef die studenten een voldoende en een diploma, dan is er rendement, heeft de docent zijn salaris en heeft de bestuurder zijn bonus. Het is al vaker in *Maatschappij & Politiek* betoogd: kennis verouderd niet. Weliswaar verkondigt een legertje van onderwijskundigen dat dat wél zo is, maar dat bewijst slechts dat nadenken niet tot de onderwijskundige competenties behoort. Wat is er verouderd aan de stelling van Pythagoras? Zelfs vaardigheden verouderen niet - wat is er verouderd aan de vaardigheid van het beslaan van een paard? Sommige kennis en sommige vaardigheden leveren op de arbeidsmarkt minder of niets meer op, dat wel. Het nieuwe leren neemt daarom het zekere voor het onzekere: elimineer kennisoverdracht maar liever helemaal, dan loopt men niet het risico kostbare docentenuren te steken in kennis zonder marktwaarde.

Output

In zijn bijdrage *It's getting better all the time* analyseert Chris Lorentz de achtergronden en de consequenties van de bestuurlijke veranderingen die sinds het midden van de jaren negentig de uitholling van het onderwijs bewerkstelligen. Onder invloed van de neoliberale *upswing* werd *New Public Management* (NPM) de toverterm voor de bestuurlijke hervorming van de publieke sector en met name van het onderwijs. Kort gezegd komt *New Public Management* neer op minder staat en meer markt. De vraag is wat de markt is als men het over onderwijs heeft? Het punt is dat wat hier markt heet, niet als een vrije markteconomie functioneert. Het desondanks minimaliseren van staatsbemoeienis leidt dan tot een paradoxale combinatie van vrije marktretoriek met intensieve controlepraktijken, tot pervertering van concepten als *rendement*, *kwaliteit* en tot parasiteren op publieke middelen. Onderwijsbestuurders definiëren kwaliteit en hoog rendement als hoge output van gediplomeerden tegen lage kosten. De kosten zitten in de lessen en de docenten: minimaliseer die dus. Hoge output wordt bereikt door

Douwe Egberts-punten als studiepunten mee te tellen: prachtig, want kosteloos. Verzetten docenten zich daartegen? Maak ze dan monddood, ontsla de hoogst gekwalificeerden (en dus duursten) en elimineer zoveel mogelijk inhoudelijk onderwijs. Dat kan alleen maar worden gedaan als onderwijsorganisaties volkomen worden *gehiërarchiseerd*, invloed van onderop wordt geëlimineerd en de werkvloer streng wordt gecontroleerd en gedisciplineerd. Dat zulks tevens betekent dat het management ongecontroleerd de eigen beloning kan maximaliseren, is inmiddels algemeen bekend: de balkenendenorm wordt door onderwijsbestuurders niet als een plafond beschouwd, maar als een basisbeloning. Lorentz constateert dat de ingrijpende veranderingen die het *New Public Management* in de onderwijsorganisatie heeft bewerkstelligd tot een frappante overeenkomst van die organisatie heeft geleid met de communistische staatsbureaucratie!

Protest

Het moet worden gezegd dat het een zeer verhelderende constatering is. Ineens vallen al die wantoestanden, beschreven in de andere bijdragen, op hun plek en is de onderlinge samenhang zichtbaar. Deprofessionalisering van onderwijzend personeel? Natuurlijk, want daarmee vergroot het management zijn greep op de organisatie. Docenten onder druk zetten om voldoende te geven en diploma's te verstrekken? Natuurlijk, dat vergroot het *rendement* en vult dus de kas, waaruit de bonus kan worden gegraaid. Zo kan nog wel even worden doorgegaan, maar dat hoeft niet, want het staat allemaal in *De onderwijsbubbel*, verplicht leesvoer voor docenten en ieder ander die twijfelt aan de werkelijke kwaliteit van het Nederlandse onderwijs. De vraag is wat er aan wordt gedaan? Ad Verbrugge, BON-voorzitter en auteur van de epiloog, doet een aantal (concrete) voorstellen, maar blijft zich voorzichtig uitdrukken. Het spreekt vanzelf dat de overheid met harde hand zal moeten ingrijpen. Die zal dat echter alleen doen als het protest niet langer kan worden genegeerd en dat protest zal vooral van docenten moeten komen. ◀

Nieuw logo!

Zoals u op deze pagina kunt zien heeft de NVLM sinds kort een nieuw logo. Het bestuur vond het hoog tijd om ook qua logo met de tijd mee te gaan. In de loop van dit jaar zullen we ook de vormgeving van de website aanpassen, zodat we één duidelijke huisstijl creëren.

Docentendag 2012

Wij kijken terug op een geslaagde Docentendag Maatschappijleer. In dit blad leest u meer over deze bijzondere dag. Voor (meer) foto's en een filmpje over de Docentendag verwijzen wij u naar de website www.prodemos.nl/docentendag.

Profielwerkstuk- en sectorwerkstukwedstrijd 2012

Ook dit jaar maken de beste sectorwerkstukken en profielwerkstukken, (deels) geschreven voor het vak Maatschappijleer of Maatschappijwetenschappen, kans op een *hoge* prijs. Uw leerlingen maken kans op een goed diner met een prominente Nederlander, bovenop de Euromast. Op 185 meter hoogte kunnen de winnaars de maatschappij eens vanuit een ander perspectief bekijken en kan er over de werkstukken van gedachten worden gewisseld. U kunt de beste sector- en profielwerkstukken van uw leerlingen voor 7 april met een deelnameformulier mailen naar werkstuk@nvlm.nl. U vindt het deelnameformulier en meer informatie op www.nvlm.nl. Een vakkundige jury van docenten, sociale wetenschappers en vakdidactici beoordeelt de werkstukken.

Nieuwe bestuursleden

Tijdens onze jaarvergadering op 10 februari zijn twee nieuwe bestuursleden gekozen: Riemer Bouwmeester en Aukje

Schrijver. Zij draaiden al enige tijd mee als aspirant-bestuurslid. Riemer geeft les op de Waldheim-mavo in Baarn (vmo-t). Aukje is havo/vwo-docent op het Graaf Huyn College in Geleen.

Mbo

In de vorige *Maatschappij & Politiek* lieten we u weten dat de NVLM een alternatief voorstel heeft gedaan ter verbetering van het examenbesluit waarin de exameneisen voor het mbo zijn vastgelegd. In dat besluit gaat de minister nog steeds uit van een inspanningsverplichting (in plaats van een resultaatverplichting) voor Loopbaan en Burgerschap. Een aantal Kamerfracties nam onze voorstellen mee in het schriftelijk overleg met de minister, dus wij hopen dat ons alternatieve voorstel nog effect heeft op de besluitvorming. De PVV-fractie merkt bijvoorbeeld op dat zij belang hecht aan een sterke positie voor het vak burgerschap en meent dat dit niet zal worden bereikt wanneer een inspanningsverplichting geldt, in plaats van een resultaatverplichting. De PVV is van mening dat de kwalificatie-eisen voor burgerschap concreter kunnen worden uitgewerkt in referentieniveaus. De CDA-fractie vraagt of Loopbaan en Burgerschap door dit besluit tot een vrijblijvende activiteit wordt teruggebracht. Ook vraagt het CDA of enige mate van toetsing niet tot een beter begrip zou bijdragen. Ook de SP-fractie heeft moeite met de inspanningsverplichting voor het vak Loopbaan en Burgerschap. De SP vraagt of de minister kan reageren op de suggestie van de NVLM om voor Loopbaan en Burgerschap referentieniveaus vast te stellen. De PvdA-fractie vraagt waarom de minister ervoor heeft gekozen om voor het onderdeel Loopbaan en Burgerschap slechts een inspanningsverplichting te hanteren en niet een resultaatverplichting. Tevens vraagt de PvdA waarom de minister geen onderscheid maakt tussen Loopbaan en Burgerschap voor mbo op niveau 1, 2, 3 en 4. Ten slotte vraagt de PvdA welke positie de minister Loopbaan en Burgerschap binnen de slaag-zakregeling wil geven.

Lerarenregister

Op woensdag 15 februari 2012 opende www.registerleraar.nl. Het register wil de beroepsgroep versterken en de kwaliteit van het onderwijs waarborgen. U

kunt zich in het register inschrijven en hierin uw bekwaamheidsonderhoud bijhouden. Alle burgers van Nederland kunnen zien of u op registerleraar.nl geregistreerd bent. Ook kunt u met uw ervaringen bijdragen aan de definitieve vormgeving van het register. Zo worden in 2012 samen met ingeschreven leraren de inhoudelijk criteria met betrekking tot het bekwaamheidsonderhoud bepaald, evenals de specifieke vereisten die tot de herregistratie leiden. De lidorganisaties van de Onderwijscoöperatie (waaronder het Platform VVVO) scharen zich gezamenlijk achter het register. Wilt u zich inschrijven in het register en eventueel actief meepraten over de definitieve vormgeving van het register? Ga dan naar www.registerleraar.nl. De bij het Platform VVVO aangesloten vakverenigingen, waaronder de NVLM, staan voor een goed nascholingsaanbod voor leraren om hun vakken en bekwaamheid op peil te houden. Dit kan dan vervolgens in het lerarenregister worden geadministreerd.

Coen Gelinck

NVLM-bestuur

Hans Teunissen, voorzitter

telefoon: 06-28125692

e-mail: hansteunissen@nvlm.nl

Coen Gelinck, vice-voorzitter

e-mail: coengelinck@nvlm.nl

Felix van Vugt, secretaris

Amaliastraat 50

3522 AW Utrecht

telefoon: 06-16431651

e-mail: felixvanvugt@nvlm.nl

Tom Stroobach, penningmeester

telefoon: 0320-249481

e-mail: tomstroobach@nvlm.nl

Ingrid Faas, ledenadministratie

e-mail: ingridfaas@nvlm.nl

Riemer Bouwmeester

e-mail: riemberbouwmeester@nvlm.nl

Ruth Esselink

e-mail: ruthesselink@nvlm.nl

Arthur Pormes

e-mail: arthurpormes@nvlm.nl

Hetty Schepers

e-mail: hettyschepers@nvlm.nl

Aukje Schrijver

e-mail: aukjeschrijver@nvlm.nl

www.nvlm.nl

Girorekening NVLM: 1889654

Gesignaleerd

en *diversiteit* van David Pinto, bedenker van onder meer de inburgeringsprogramma's, een antwoord probeert te formuleren. Informatie: <http://home.kluwer.nl>.

Financiën 4 School

Het Ministerie van Financiën heeft speciaal voor leerlingen in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs een website ontwikkeld: *Financiën 4 School*. Vragen die aan de orde komen zijn: 'Wie zijn de minister en staatssecretaris van Financiën en wat doen zij?', 'Wat is Prinsjesdag en wat gebeurt er op die dag?' en 'Waarom moet ik belasting betalen?' *Financiën 4 School* is onderverdeeld op basis van de verschillende onderwijsniveaus. Voor docenten bestaat de mogelijkheid om lesmateriaal op te vragen. Informatie: <http://jongeren.minfin.nl>.

Lesbank

Lesbank.nl van de Onderwijsvernieuwingsoepatie is een openbaar webportaal en internetcommunity voor het delen en ontwikkelen van digitaal lesmateriaal. Het gebruik van *Lesbank.nl* is gratis, voor al het materiaal dat vrij wordt aangeboden op www.lesbank.nl. Hiernaast biedt *Lesbank.nl* ook de mogelijkheid van een besloten portal voor organisaties die materiaal intern willen delen. De onderwerpen zijn naar context, niveau en vak op te vragen. Enkele van de onderwerpen voor Maatschappijleer zijn: eerlijke handel, respect, klimaatverandering, beeldvorming en de Europese Unie. Informatie: www.lesbank.nl.

Permuseum

Het Permuseum is de nationale bewaarplaats voor het journalistieke erfgoed. Het museum beheert een omvangrijke collectie kranten en tijdschriften vanaf 1600, een verzameling affiches en overige reclame-uitingen met betrekking tot de pers, een unieke collectie (originele) politieke tekeningen en persgrafiek, tal van archieven en foto's rond journalisten en de persbedrijfstak, en een uitgebreide bibliotheek. De vaste opstelling *Start de pers!* geeft een overzicht van 400 jaar nieuws in Nederland. Aan de hand van originele en gereproduceerde documenten, beeld- en geluidsfragmenten, sfeeropstellingen en interactieve (spel)programma's wordt getoond hoe de pers begin zeventiende eeuw is ontstaan en hoe zij zich tot massamedium heeft ontwikkeld. Het Permuseum biedt rondleidingen en workshops aan voor verschillende doelgroepen in het onderwijs en voor volwassenen. Informatie: www.persmuseum.nl.

Het komende nummer van *Maatschappij & Politiek* verschijnt op 23 april 2012

Humanity House

In het *Humanity House* kan aan den lijve worden ondervonden wat het betekent om te moeten overleven in een gebied waar een conflict heerst of een ramp heeft plaatsgevonden. Via een indrukwekkende ervaringsreis wordt het onvoorstelbare voorstelbaar gemaakt. Het *Humanity House* is naast een museum ook een platform waar regelmatig lezingen, debatten, workshops, exposities en filmavonden plaatsvinden. Ook biedt het *Humanity House* scholen een educatief programma dat kinderen en jongeren meeneemt naar het leven in een vluchtlingenkamp. Informatie: www.humanityhouse.org.

Participatie en diversiteit

Hoe kan het toch dat migranten en hun (klein) kinderen zoveel slechter scoren dan andere ingezetenen, en dit ondanks decennialang veel beleid, grote inzet van velen en miljarden belastinggelden? Hoe kan en moet het anders? Welke aanpak zal wél vruchten afwerpen? Hoe dient een effectief *diversiteitsbeleid* van bedrijven, organisaties, instanties, instellingen, opleidingen te worden opgezet en geïmplementeerd? Dit zijn vragen waarop het boek *Canon van participatie*

Maatschappij & Politiek

is een uitgave van ProDemos, Huis voor democratie en rechtsstaat. Hierin zijn tevens opgenomen de mededelingen van de NVLM. De redactieleden zijn in hun journalistieke werkzaamheden onafhankelijk.

Redactie

Bas Banning, Wolter Blankert, Radboud Burgsma, Douwe van Domselaar, Christine Elout, Coen Gelinck, Hans van der Heijde (hoofdred.), Lieke Meijs, Hessel Nieuwelinck, Gerard van Rossum, Anique ter Welle, Jeff Peck (correspondent New York, VS).

Eindredactie

Maarten Cras

Vormgeving

Addy de Meester

Opmaak

Ron Zijlmans

Omslagfoto

Lizzy Kalisvaart

Druk

Drukkerij Haasbeek

Uitgever

ProDemos

Prinsengracht 915

1017 KD Amsterdam

telefoon 020 521 76 00

e-mail: uitgeverij@prodemos.nl

Redactiesecretariaat

ProDemos

Prinsengracht 915

1017 KD Amsterdam

telefoon 020 521 76 00

e-mail menp@prodemos.nl

www.maatschappijenpolitiek.nl

Abonnementenprijzen M&P

Zie www.maatschappijenpolitiek.nl

Nieuwe abonnementen

Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan na ontvangst van het abonnementsgeld. Afhankelijk van de ingangsdatum wordt een evenredig gedeelte van de prijs van een jaarabonnement in rekening gebracht. Abonnementen kunnen ook worden aangegaan met terugwerkende kracht. Dit is echter afhankelijk van de voorraad oude nummers. Aanmelding van nieuwe abonnees bij de uitgever.

Beëindiging abonnement

Opzegging schriftelijk tot 1 december van het lopende abonnementsjaar.

Auteursrecht

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd zonder voorafgaande toestemming van de redactie met uitzondering van de tekst van het leerlingmateriaal, indien dit geschiedt zonder winstoogmerk. In alle gevallen dient de bron duidelijk te worden vermeld.

Advertenties

Zie www.maatschappijenpolitiek.nl. Of op aanvraag bij de uitgever, telefoon 020 5217600.

Kopij en mededelingen

Bijdragen naar het redactiesecretariaat. ISSN 1566-1555

MENSENRECHTEN IN BEELD

Docentendag over
mensenrechten
op locatie

Beste docenten en docenten in opleiding:

de Anne Frank Stichting, Amnesty International en Movies that Matter nodigen u van harte uit voor de nascholingsdag voor docenten voortgezet onderwijs op **13 april**. Deze dag staat in het teken van mensenrechten in filmclips en speelfilms. Er zijn drie workshops, van elk anderhalf uur, waarvan u er twee kunt bijwonen. Na afloop is er gelegenheid tot een bezoek aan het Anne Frank Huis.

Anne Frank Stichting: lespakket *Free2choose* over dilemma's rond grondrechten. En aandacht voor discussievormen. **Amnesty International:** lespakket *Vechten voor vrede?* Over mensenrechten in Colombia, interactieve werkvormen en Amnesty-beeldmateriaal. **Movies that Matter:** een breed assortiment films over mensenrechtenkwesties, met ideeën voor activerende werkvormen.

OPGEVEN: noteer uw opgave vóór 1 april op

www.amnestyopschool.nl/docentendag.

De docentendag wordt u gratis aangeboden.

PROGRAMMA

Vrijdag 13 april 2012

Tijd	Onderdeel
11.00-11.15	Inloop in het Amnesty-huis
11.15-11.30	Welkomstwoord
11.30-13.00	Workshops
13.00-13.30	Lunch
13.30-15.00	Workshops
15.00-15.30	Evaluatie
15.30-16.30	Gratis bezoek aan het Anne Frank Huis

Locatie:

Amnesty-Huis, Keizersgracht 177, Amsterdam

Meer informatie: j.fluitsma@amnesty.nl